

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Kulttuuritapahtumat Suomen venäjänkieliseen
vähemmistöön kohdistuvien ennakkoluulojen
vähentäjänä**

Case: AUTONOmian aika -festivaalin kehittäminen

Noora Vuorelainen

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240op)

05 / 2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Noora Vuorelainen	Sivumäärä 44 ja 2 liitesivua
Työn nimi Kulttuuritapahtumat Suomen venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvien ennakkoluulojen vähentäjänä – case: AUTONOmian aika -festivaalin kehittäminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Arto Lindholm & Terhi Dahlman	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Helsingin historiapäiväyhdistys / Marja Rumpunen	
Tiivistelmä <p>Venäjänkieliset ovat Suomen suurin ja nopeimmin kasvava vähemmistöryhmä. Kantaväestön asenteet heitä kohtaan ovat kuitenkin usein negatiivisia ja ennakkoluuloisia. Venäjänkieliset kohtaavat paljon syrjintää ja rasismia arjessaan.</p> <p>AUTONOmian aika on festivaali, joka järjestettiin ensimmäistä kertaa syksyllä 2012. Festivaalin tavoitteena oli 1800-luvun Suomen autonomian vuosien kansainvälisen ilmapiirin esiintuominen ja sitä kautta myös kantasuomalaisten venäjänkieliseen vähemmistöön suhtautumisen muuttaminen ja Venäjäkuvan uudistaminen.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä pohditaan kulttuuritapahtumien mahdollisuuksia ja keinoja venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvien negatiivisten ennakkoluulojen ja syrjinnän vähentäjänä. Työn tavoitteena oli laatia kehitysehdotuksia AUTONOmian aika -festivaalille. Kehitysehdotusten tarkoituksena on auttaa festivaalia kehittymään tehokkaaksi välineeksi rasisminvastaisessa työssä. Asenteisiin ja stereotyyppoihin on mahdollista vaikuttaa kulttuuritapahtumien avulla, mutta työ vaatii huolellista suunnittelua ja omistautumista.</p> <p>Menetelminä työssä käytettiin haastattelua ja benchmarkingia. Työhön saatiin aineistoa ja teoriaa myös aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta sekä kokemuksista ensimmäisen AUTONOmian aika -festivaalin tuotantotiimissä.</p> <p>Työn produkti ja konkreettinen hyöty on lista kehittämissuhteita festivaalin tulevia vuosia ajatellen. Ehdotukset muodostettiin menetelmien avulla esiin tulleiden keinojen perusteella.</p> <p>Työ on arvokas ja helposti hyödynnettävissä koko ammattialalle, sillä sen esittämät keinot sekä ehdotukset ovat sovellettavissa myös muihin tapahtumiin ja instituutioihin joissa tehdään rasismien- ja syrjinnänvastaista työtä, myös muihin vähemmistöryhmiin liittyen. Suomi monikulttuuristuu jatkuvasti, mutta rasistiset asenteet ovat yleistymässä, joten kaikki keinot syrjintää vastaan on hyvä ottaa käyttöön. Työ tarjoaa ohjeita kulttuuritapahtumien käyttämiseen työkaluna tässä.</p> <p>Työn tilaaja on Helsingin historiapäiväyhdistys ja Marja Rumpunen, joka ideoi AUTONOmian aika -festivaalin ja on myös tämän taiteellinen johtaja.</p>	
Asiasanat väestöryhmät, venäjänkieliset, syrjintä, asenteet, tapahtumat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Noora Vuorelainen	Number of Pages 44 + 2
Title Cultural events as a tool in increasing tolerance towards the Russian speaking minority in Finland. Case: developing the Era of AUTONOMy Festival	
Supervisor(s) Arto Lindholm & Terhi Dahlman	
Subscriber and/or Mentor Helsingin historiapäiväyhdistys / Marja Rumpunen	
Abstract <p>The Russian speaking minority is the biggest and fastest growing minority group in Finland. Attitudes of ethnic Finns' towards the Russian speaking minority are often negative and prejudiced. Members of the Russian speaking minority encounter discrimination and racism in their everyday life.</p> <p>The Era of AUTONOMy -festival was organised for the first time in Autumn 2012. The aim of the festival was to present the international atmosphere of the autonomous years in Finland in the 19th century, and help change the negative attitudes towards the Russian speaking minority.</p> <p>The ways and possibilities of using cultural events as a tool in changing the negative prejudices and attitudes towards the Russian speaking minority are considered in this thesis. The aim of the thesis was to make suggestions of development for the Era of AUTONOMY -festival to help it become an effective tool in its work against racism and discrimination. Affecting and changing negative attitudes and stereotypes through cultural events is possible, but requires good and thorough planning and dedication.</p> <p>Methods used in this thesis are interviewing and benchmarking. Material and knowledge was also gained through literature and experiences from the first Era of AUTONOMy -festival.</p> <p>The product of the thesis is the list of suggestions for development. The thesis is valuable for cultural institutions working with multicultural issues in general and it is easy to benefit from. Especially institutions that work against racism and discrimination, not only with the Russian speaking minority, can apply the results of this thesis into their work.</p> <p>Finland is becoming more and more multicultural but attitudes are becoming more negative. All the tools that can be used in the fight to make the society equal and discrimination-free are to be used. This thesis gives instructions on how to use cultural events as such tool.</p> <p>The subscriber of the thesis is Helsingin historiapäiväyhdistys and Marja Rumpunen, who is the artistic director of the Era of the AUTONOMy -festival.</p>	
Keywords demographic group, Russian speakers, discrimination, attitudes, events	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet	6
2 TERMIEN MÄÄRITTELY	7
2.1 Kantasuomalainen, uussuomalainen, venäjänkielinen	7
2.2 Rasismi, rodullistaminen, ennakkoluulot ja etninen syrjintä	8
2.3 Toiseus ja integraatio	9
2.4 Osallistaminen	9
3 AUTONOMIAN AIKA -FESTIVAALI 22.-23.9.2012	10
3.1 Ohjelma	11
4 RASISMI JA VENÄJÄNKIELINEN VÄHEMMISTÖ SUOMESSA	12
4.1 Suomalaisen rasismien historia ja nykyisyys	13
4.2 Lainsäädäntö ja Venäjä-ohjelma	14
4.3 Suomen venäjänkielinen vähemmistö	15
4.4 Venäjäasenteiden historia	17
4.5 Venäjänkielisen vähemmistön kohtaamat ennakkoluulot nykypäivänä	18
5 MENETELMÄT	22
5.1 Haastattelu	22
5.2 Benchmarking	24
6 ASENNEVAIKUTTAMISEN KEINOJA	26
6.1 Kulttuurierokkyyden kehittäminen	27
6.2 Kohtaamisen ja kontaktien luomisen mahdollistaminen	28
6.3 Työpajat	28
6.4 Lapset ja nuoret kohdeyleisönä	29
6.5 Positiiviset esimerkit	30
6.6 Identiteetin ja itsetuntemuksen voimistaminen osallistamalla	30
6.7 Eksotisoinnin tarpeettomuus	31
6.8 Kulttuurikasvatus	31
7 KEHITYSEHDOTUKSET	32
7.1 Venäjänkielisten osallistaminen	33
7.2 Elävä kirjasto	33
7.3 Roolipelityöpajat	35
7.4 Teatteriprojekti	35
7.5 Venäjänkieliset Suomessa asuvat taiteilijat	35
7.6 Samovaariteehuone	36
7.7 Vaikutusten arviointi	36
8 LOPUKSI	37
LÄHTEET	39
LIITTEET	45

1 JOHDANTO

Venäjänkielinen vähemmistö on suurin kaikista Suomen vähemmistöryhmistä. Se myös kasvaa vähemmistöryhmistä nopeimmin. (mm. Tanttu 2012; Potchinchtchikov 2012.) Myös Venäjän merkitys Suomen taloudelle ylipäätään korostuu ja kasvaa kokoajan (Helsingin Sanomat 2011). Venäjänkielisen vähemmistön edustajat kohtaavat kuitenkin rasismia ja syrjintää jatkuvasti.

Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan seuraavaan kysymykseen: onko kulttuuritapahtumilla mahdollisuuksia ja keinoja venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvan syrjinnän estämisessä ja vähentämisessä? Entä mitä/millaisia nämä keinot ovat? Käsittelem asiaa myös seuraavalta kannalta: voivatko kulttuuritapahtumat toimia osaltaan venäjänkielisen vähemmistön kotoutumisen edistäjänä ja syrjäytymisen ehkäisijänä? Case-esimerkkinä työssäni on syksyllä 2012 ensimmäistä kertaa järjestetty AUTONOMian aika -festivaali, jossa toimin tuotantoassistenttina. Festivaalin yksi tavoite oli kantasuomalaisten Venäjäkuvan nykyaikaistaminen sekä venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvien ennakkoluulojen vähentäminen. Ensimmäisenä vuotenaan festivaali onnistui yleisesti ottaen hyvin: taiteellinen sisältö oli korkealaatuista, medianäkyvyys hyvää ja kävijämäärä verrattain suuri. Festivaalilla on mielestäni tulevaisuudessa kehittyessään hyvät mahdollisuudet toimia asenteiden uudistajana. Tämän opinnäytetyön produktina esitän ehdotuksia ja ideoita festivaalin tulevaisuutta ajatellen jotta tähän asemaan asennemuuttajana päästäisiin mahdollisimman hyvin. Eli, miten AUTONOMian aika -festivaalia tulisi kehittää jatkossa, jotta se saavuttaisi tavoitteensa toimia venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvien ennakkoluulojen vähentäjänä ja mielikuvien uudistajana.

Työn tilaaja on Helsingin historiapäiväyhdistys, ja sen edustaja Marja Rumpunen, joka on AUTONOMian aika -festivaalin taiteellinen johtaja. Olin alkuvuodesta 2012 kaksi kuukautta projektisihteerinä Helsingin kaupungin tapahtumayksikössä, Helsinki 200 vuotta pääkaupunkina -juhlavuodessa. AUTONOMian aika -festivaali oli ensimmäisenä vuotenaan osa tätä juhlavuotta ja tapahtumayksikkö siinä yhteistyökumppanina joten tutustuin festivaalin ensimmäistä kertaa silloin. Tuotantoassistenttina toimiminen festivaalilla Helsingin historiapäiväyhdistyksessä oli luontevaa jatkumoa

työlleni tapahtumayksikössä, ja opinnäytetyön tekeminen aiheesta tilaajalleni hyödyllistä, sillä tapahtumasta on tarkoitus tehdä jokavuotinen.

Käsittelen opinnäytetyössäni rasismia Suomessa yleisesti sekä erityisesti venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvia asenteita ja ennakkoluuloja historian eri vaiheissa ja nykyään. Kerron myös Suomen venäjänkielisen vähemmistön historiasta ja nykytilanteesta. Pohdin keinoja joilla voidaan vaikuttaa ihmisten ennakkoluuluihin ja lopuksi sovellan näistä keinoista ehdotuksia AUTONOMIAN aika -festivaalille.

Teoriapohjana opinnäytetyössäni käytän asenteiden syntymisestä ja niihin vaikuttamisesta kertovaa aineistoa, haastattelu- ja benchmarkingtuloksia sekä kirjallisuutta, joka koskee kantasuomalaisen asenteita ja mielikuvia venäjänkielistä vähemmistöä kohtaan ja venäjänkielisten kokeman syrjinnän ja rasismin muotoja. Käytän lisäksi tapahtumien kehittämistä koskevaa aineistoa. Menetelminä työssäni käytän benchmarkingia ja haastattelua. Aineistoa tähän opinnäytetyöhön sain tietysti myös runsaasti omasta työstäni ensimmäisen AUTONOMIAN aika -festivaalin tuotantoassistenttina.

1.1 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet

Suomalaisen ja venäläisten kulttuurieroja ja venäjänkielisen vähemmistön kokemaa syrjintää on pohdittu jonkin verran aiemmissa opinnäytetöissä (esim. Matrosova 2010; Parkkinen 2010). Kulttuuritapahtumista, joissa on mukana tavalla tai toisella kantaväestöstä poikkeavia väestöryhmiä, on tehty myös opinnäytetöitä (esim. Ahlberg 2011; Parkkinen 2010). En ole kuitenkaan löytänyt opinnäytetyötä, jossa pohditaisiin erityisesti kulttuuritapahtumien mahdollisuuksia vähemmistöryhmiin kohdistuvan syrjinnän ja rasismin vähentäjänä ja poistajana sekä asenteiden ja ennakkoluulojen muuttajana. Koen oman opinnäytetyöni olevan kiinnostava sellaisille tuottajille ja muille kulttuurialan toimijoille, jotka ovat kiinnostuneet kulttuurityön mahdollisuuksista rasisminvastaisessa työssä sekä yleisesti että erityisesti venäjänkieliseen vähemmistöön liittyen. Keskeinen tavoite työlleni on siis esittää AUTONOMIAN aika -festivaalille kehittämisehdotuksia, joiden avulla siitä voidaan luoda tapahtuma jolla todella on

mahdollisuus aikaansaada muutosta ja uudistusta kantasuomalaisten asenteissa venäjänkielisiä kohtaan.

Henkilökohtainen tavoitteeni opinnäytetyölle on sama kuin sen tavoite muutenkin, eli ennen kaikkea oppia kulttuuritapahtumien mahdollisuuksista työkaluna vähemmistöryhmiin, erityisesti venäjänkielisiin kohdistuvan rasismien ja syrjinnän vastaisessa työssä. Samalla opin myös Suomen venäjänkielisestä vähemmistöstä ylipäättään sekä asenteiden ja ennakkoluulojen syntymekanismeista.

2 TERMIEN MÄÄRITTELY

Mielestäni käyttämillämme termeillä ja sanoilla on suuri painoarvo siinä, miten sanomme ja meidät itsemme ymmärretään. Minua kiinnostavat sanojen historia ja erilaiset diskurssit eli puhutavat (Puuronen 2011, 78). Aivan erityisesti vähemmistöihin, maahanmuuttopolitiikkaan ja kansallisuuksiin liittyvien termien käytössä haluan olla harkitseva ja käyttää termejä, jotka parhaiten kuvaavat omia näkökantojani. Koen myös tästä syystä opinnäytetyössäni käyttämieni termien määrittelyn tarpeelliseksi. Toisaalta toivoisin tietysti, että joskus tasa-arvon toteutuessa kaikkia kohdeltaisiin samalla tavalla eikä kaikkia maahanmuuttoon liittyviä termejä tarvittaisi. Tässä opinnäytetyössä koen termistön määrittelyn kuitenkin olevan tarpeen selkeyden kannalta.

2.1 Kantasuomalainen, uussuomalainen, venäjänkielinen

Tässä työssä käytän termiä kantasuomalainen viittaamaan etnisesti suomalaisiin ihmisiin. Termi uussuomalainen, jossa korostuu Suomeen asettuminen, (Dahlman 2010, 14) muualta Suomeen muuttaneita ja/tai heidän jälkeläisiään kuvattaessa on mielestäni hyvä ja positiivisen sävyinen. Tässä opinnäytetyössä käytän kuitenkin selkeyden vuoksi termiä venäjänkielinen, kun tarkoitan sellaisia henkilöitä, jotka käyttävät arjessaan venäjänkieltä ja/tai joiden äidinkieli on venäjä.

2.2 Rasismi, rodullistaminen, ennakkoluulot ja etninen syrjintä

Käsitteenä rasismi tarkoittaa tiiviisti määriteltynä tietyn ihmisryhmän asettamista alempiarvoiseen asemaan jonkun ominaisuuden perusteella. Näitä ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi ihon väri, kansalaisuus, kulttuuri, kieli tai uskonto. (Punainen Risti 2012.) Rasismin käsitettä on kuitenkin hankala määritellä yksioikoisesti, sillä sen määritelmä riippuu aina tulkitsijasta ja siihen liittyy vahva arvolutaus (Joronen & Salonen 2006, 15). Vesa Puuronen jakaa kirjassaan ”Rasistinen Suomi” käsitteen vanhaan ns. biologiseen rasismiin ja uuteen rasismiin. Biologinen eli vanha rasismi tarkoittaa ihmisten arvottamista ”rotujen” perusteella. Biologisen rasistisesti ajattelevien mukaan rotu määrittää ihmisen fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet ja rodut voidaan asettaa hierarkkiseen järjestykseen. Uusi rasismi on kulttuurista rasismia, ja siinä ihmiset luokitellaan kulttuuristen ominaisuuksien perusteella ryhmiin, jotka rodullistetaan. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi kieli, uskonto ja tavat. Kulttuurit arvotetaan siten, että valtakulttuuri on asteikossa ylimpänä. (Puuronen 2011, 56-57.) Rodullistaminen on näin ollen ihmisten arvottamista heidän ominaisuuksiensa perusteella (Puuronen 2011, 64).

Rodullistamisen ja rasismin määrittely tällä tavalla on tärkeää opinnäytetyössäni, sillä juuri rodullistaminen tuntuu olevan merkittävä ongelma käsiteltäessä venäjänkielisten kokemaa syrjintää ja rasismia Suomessa. Jo yksin sana ”venäläinen” käytetään paikoin Suomessa rodullistettuna käsitteenä, johon liitetään tiettyjä ominaisuuksia, kuten haju tai laiskuus. Sana ”venäläinen” tuo monelle kantasuomalaiselle mieleen muun muassa prostituution, rikollisuuden ja epähygieenisyyden. (Puuronen 2011, 71.) Venäläisiä rodullistavaa termiä ”ryssä” käytetään edelleen laajasti julkisuudessa ja mediassa sekä yksityiselämässä, vaikka sanan loukkaavuus on selvää (Puuronen 2003, 197).

Ennakkoluulot ovat käsityksiä ja olettamuksia jotka kohdistuvat tuntemattomaan, esimerkiksi muualta muuttaneeseen tai vieraskieliseen ihmiseen, ja jotka johtuvat tietämättömyydestä. Ennakkoluulot voivat johtaa rasismiin yhdistyessään vieraan pelkoon. (Kanninen & Markkula 2011, 18.)

Etninen syrjintä on määritelmän mukaan henkilön eriarvoista kohtelua hänen edustamansa ryhmän perusteella (Joronen & Salonen 2005, 17). Ryhmän määritelmänä voidaan pitää vaikka kansallisuutta, uskontoa ja ihonväriä. Myös uhkaavan, vihamielisen, halventavan tai nöyryyttävän ilmapiirin luominen sekä ohje syrjiä ovat etnistä syrjintää. Syrjintää on välitöntä ja välillistä. Välitön on suoraa, esimerkiksi jos asiakas ei saa palvelua kaupassa hänen edustamansa kansallisuuden takia. Välillistä eli epäsuoraa etnistä syrjintää tapahtuu esimerkiksi tilanteessa, jossa työntekijää ei palkata tehtävään puutteellisen suomenkielen taidon takia, vaikka työkielenä olisi pelkästään englanti. (Vähemmistövaltuutettu 2012.)

2.3 Toiseus ja integraatio

Toiseus on käsite, jota käytetään valtasuhteista puhuttaessa; joku toinen käsitetään muita alempiarvoisena (Kulttuuria kaikille 2013). Integraatiolla tarkoitan tässä opinnäytetyössä yksilön tai ryhmän yhteiskunnallisen toimintakyvyn sulauttamista tai sulautumista valtakulttuurin mukaiseksi (Hiltunen 2013, 7). Onnistuneen integraation tavoitteena on, että maahanmuuttaja kokee olevansa tasavertainen, pystyvä ja tervetullut osa yhteiskuntaa (Työ- ja Elinkeinoministeriö 2013). Suomen integraatiopolitiikassa pyritään kaksisuuntaisuuteen: myös kantaväestön ja valtakulttuurin on sopeuduttava uuteen, monikulttuuriseen arkipäivään (Dahlman 2010, 39). Integraatiokäsitteen arvostelijat sanovat sen jo lähtökohtaisesti erottelevan ”meidät” ”toisista” (Hiltunen 2013, 7). Ihannemaailmassa monikulttuurisuus ja eritaustaisten ihmisten sujuva yhteiselo olisi jo niin arkipäiväistä ja normaalia, ettei olisi tarvetta erotella ihmisiä heidän taustojensa perusteella eikä käsitettä tällaisenaan tarvittaisi. Kuitenkin koen, että tähän tilaan on vielä matkaa, joten käytän tässä opinnäytetyössä integraatiokäsitettä.

2.4 Osallistaminen

Osallistaminen ja osallisuus tarkoittavat Nuorisotyön valtakunnallisen palvelu- ja vaikuttajajärjestö Allianssin mukaan ihmisen mahdollisuutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja omaan lähiympäristöön (Allianssi 2010). Allianssin määritelmässä puhu-

taan nuorista, mutta määritelmää voidaan mielestäni käyttää puhuttaessa ihmisistä ylipäättään, siis myös venäjänkielisestä vähemmistöstä. Allianssin mukaan osallistamalla rakennetaan yhteisöä, jossa osallistamisen kohteet haluavat olla mukana ja vaikuttaa (Allianssi 2010). Antti Poikola pohtii artikkelissaan ”Osallistaa vai mahdollistaa?” osallistamista terminä. Hän kertoo sen tarkoittavan osalliseksi tekemistä ja aktivoimista. (Poikola 2010.)

Osallistaminen on siis toimintaa, jossa kohderyhmän edustajat eivät ole pelkkiä kohteita, vaan ovat aktiivisesti mukana sekä suunnittelu-, toteutus- että arviointityössä (Salovaara 2006, 72; Maula 2006, 46). Tämä vaatii tuottajataholta hyvää asennetta ja halua tehdä tilaa kaikille toimijoille (Salovaara 2006, 72).

3 AUTONOMIAN AIKA -FESTIVAALI 22.-23.9.2012

AUTONOMIAN aika -festivaali sai alkunsa, kun Helsinki 200 vuotta pääkaupunkina -juhlavuoden tuottaja Hilka Hytönen otti yhteyttä Marja Rumpuseen ehdottaakseen yhteisen tapahtuman järjestämistä juhlavuoden kunniaksi. Marja Rumpusella oli jo pitkään ollut haave uudenlaisesta kaupunkifestivaalista. 1800-lukua tunnettiin hänen kokemuksensa mukaan huonosti ja tilausta oli myös venäjänkielisen vähemmistön maineen parantamiselle. Syntyi idea festivaalista, joka toisi esiin todellisuutta Suomessa 1800-luvun eri vaiheissa: musiikkia, kirjallisuutta, kuvataidetta, tiedettä ja tapakulttuuria (Rumpunen 2012), juhlistaen sitä kautta pääkaupunkimme alkutaipaletta ja näyttäen mitä kaikkea positiivista Venäjän vallan alla olo Suomelle antoi. Festivaalin avulla ihmiset voisivat kiinnostua maamme historiasta ja saada tietoa 1800-luvun kansainvälisistä yhteyksistä (Rumpunen 2012). Rumpunen luonnehtii tavoitteita näin:

”Luoda uutta näkökulmaa etenkin Venäjän kulttuuriin, lisätä kiinnostusta ja suvaitsevaisuutta. Tulevaisuuden näkymät ovat hyvät, koska tällaiselle tapahtumalle on suuri tarve. Suomi tarvitsee kaikilla elämän alueilla aivan uudenlaista kontaktipintaa Venäjään.” (Rumpunen 2012.)

Kaupunki halusi festivaalin olevan kaikille avoin juhla, jossa niin pääkaupungin asukkaat kuin muutkin saisivat mahdollisuuden juhlaa Helsingin 200-vuotissyntymäpäivää Suomen pääkaupunkina. Helsingissä oli paljon erilaisia tapahtumia ympäri juhlavuot-

ta 2012, AUTONOMian aika -festivaalin ajankohdaksi valikoitui syksy ja kansainvälinen auton vapaapäivä. Auton vapaapäivästä juontaa myös festivaalin kirjoitusasu AUTONOMian aika.

Festivaalin tuotti Helsingin historiapäiväyhdistys yhteistyössä Helsingin kaupungin tapahtumayksikön kanssa. Festivaalin tapahtumapaikkoja olivat Aleksanterin teatteri, Sinebrychoffin taidemuseo, Helsingin yliopistomuseo Arppeanum, Senaatintori ja Hietalahdentori, sekä näiden kahden välinen katualue.

3.1 Ohjelma

Festivaalin taiteellinen sisältö ja ohjelma oli taiteellisen johtajan Marja Rumpusen ideoimaa. Festivaalin aikana tapahtumia oli Hietaniemen torilla, Senaatintorilla ja näiden välisellä katualueella, Helsingin yliopistomuseo Arppeanumissa, Sinebrychoffin museossa sekä Aleksanterin teatterissa. Toreilla ohjelma kesti lauantaina koko päivän ja museoissa oli lyhyempikestoisia tapahtumia. Aleksanterin teatterissa oli Samovaariteehuone auki koko lauantain, ja illalla teatterissa nähtiin kolminäytöksinen *Soirée à Saint-Petersbourg*. Sunnuntaina ohjelmaa oli vain Helsingin yliopistomuseo Arppeanumissa.

Aleksanterin teatterin *Soirée à Saint-Petersbourg* oli myös kokonaan Marja Rumpusen ideoima, ja sen tuotanto hoidettiin yhteistyössä teatterin henkilökunnan ja Helsingin historiapäiväyhdistyksen tuotantotiimin eli Rumpusen ja minun kanssa. Teatterin kävijöillä oli Samovaariteehuoneessa mahdollisuus kokea venäläisen teehuoneen tunnelmaa. Lämpioon luotiin teehuone ”venäläisen kirjallisuuden rakastajille”, jossa aikakauden herkkujen lisäksi oli tarjolla runonlausuntaa venäjäksi ja suomeksi, mahdollisuus lukea ja ostaa venäläistä 1800-luvun kirjallisuutta sekä maistaa erilaisia venäläisiä teelaatuja samovaarista tarjoiltuna ja ostaa niitä kotiin. Teatterin edessä oli muutamia ajan henkeen sopivia pöytiä ja tuoleja, jotka hankin Helsinki Second Hand -liikkeestä lainaksi logonäkyvyyttä vastaan.

Samovaariteehuone ideoitiin yhdessä Aleksanterin teatterin tuottajien, minun sekä Rumpusen kanssa. Tilaksi valittiin teatterin lämpiö, ja mahdollisena paikkana oli myös ylälämpiössä sijaitseva pienempi ja intiimimpi tila. Alun perin Samovaaritee-

huoneesta oli tarkoitus tulla laajempi: puhuttiin muun muassa pöytien varaamismahdollisuudesta väliaikatarjoiluineen, yksityisistä teeseremonioista, laajemmasta taiteellisesta sisällöstä sekä useampien yhteistyötahojen mukaan ottamisesta. Huone olisi voinut mielestäni toimia eräänlaisena 1800-luvun festivaaliklubina. Yhtenä tehtävänä festivaalilla oli kontaktien otto ja ylläpito ja Samovaariteehuoneen osalta olin yhteydessä moniin potentiaalsiin yhteistyötahoihin ja kävin tapaamisissa yhdessä Marjan kanssa. Huone päätettiin kuitenkin lopulta toteuttaa pienemmässä mittakavassa.

Festivaalin ulkotapahtumapaikkoja olivat Senaatintori, katuosuus joka vie Senaatintorilta Hietalahden torille sekä Hietalahden tori. Senaatintori muuttui lauantaina 22.9. hevostoriksi, jossa muun muassa juhlistettiin hevosta kumppanina ja työvoimana, sekä nähtiin hevosten tanssiesityksiä. Hietalahden torilla oli autonomian ajan markkinat, jossa myytiin kaikenlaista ajan henkeen sopivaa. Näiden kahden torin väliltä suljettiin kadut yksityisautoilulta kello kymmenestä neljään ja tällä osuudella pääsi kulkemaan vossikkakyydillä eli hevosen vetämillä vaunuilla, 1800-luvun tyyliin. Suljetulla katuosuudella kulki aamulla myös koko festivaalin avaava kulkue.

Helsingin Yliopistomuseo Arppeanumin ohjelmassa oli historiaan katsauksen luova luento, jonka piti professori Matti Klinge. Ohjelmassa oli myös toinen luento, jota pitämään olisi tullut professori Grigori Kaganov Pietarista, mutta hän joutui perumaan tulonsa sairastumisen vuoksi. Sunnuntain ohjelmassa oli pietarilaisuusikoiden, Katarina Suuren solistien konsertti. Sinebrychoffin museossa kuultiin näyte Aleksanterin teatterin lauantai-illan ohjelmasta sekä toteutettiin 1800-luvun leikkipaja lapsille.

4 RASISMI JA VENÄJÄNKIELINEN VÄHEMMISTÖ SUOMESSA

Ihmisten asenteita ulkomaalaistaustaisia henkilöitä kohtaan selittävät muun muassa asuinalue, taloustilanne, koulutus ja sukupuoli. Naiset suhtautuvat suvaitsevammin kuin miehet ja korkeasti koulutetut suopeammin kuin matalasti koulutetut. Isoissa kaupungeissa asenteet ovat yleisesti sallivampia kuin pienissä ja taloustilanteen ollessa tiukka tiukentuvat myös ihmisten asenteet. (Jaakkola 2009, 34-38.) Ennakoluuloja synnyttää tietämättömyys: jos asiasta ei ole omakohtaista kokemusta, tiedot pohjataan kuulopuheisiin tai uskomuksiin. Ennakoluuloja voi muodostua myös ste-

reotypioista, joita saatetaan oppia lapsuudessa kotoa tai koulusta. (Etna.fi 2013; Vahvistamo 2013.) Usein taustalla on pelko vierasta ja tuntematonta kohtaan. Helsingin Sanomien teettämän tutkimuksen mukaan joka viides suomalainen pelkää venäläisiä ja venäjänkielisiä ihmisiä (Helsingin Sanomat 2010).

4.1 Suomalaisen rasismien historia ja nykyisyys

Vesa Puuronen sanoo Rasistinen Suomi -teoksessaan suomalaisten rasismien juontavan juurensa 1800-luvulle, kansakunnan muotoutumisen ajoille, jolloin mielikuvat ja tiedot Suomesta ja suomalaisuudesta muotoutuivat. Suomalaisen kansallisuusaatteen eli fennomanian voidaan Puuronen mukaan katsoa syntyneen 1800-luvun puolivälissä. (Puuronen 2011, 68-69.)

Rasismia ja etnistä syrjintää esiintyy Suomessa edelleen runsaasti, vaikka se onkin vähentynyt hieman vuosittain. Hälyttävä tulos on esimerkiksi saatu Euroopan rasismien ja muukalaispelon seurantakeskuksen (EUMC) tekemässä tutkimuksessa jossa vertailussa olivat eri Euroopan maiden kansalaisten asenteet vähemmistöjä kohtaan. Vuonna 2005 julkaistusta raportista käy ilmi, että Suomessa melkein 60 prosenttia vastanneista vastusti maahanmuuttoa. Tämä tulos asetti Suomen neljänneksi korkeimmalle 19 tutkitun maan joukossa. Esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa maahanmuuttoa vastusti alle 15 prosenttia. (Joronen & Salonen 2006, 22.)

Ideaalitilanteessa syrjinnän sijaan voisimme miettiä, mitä toisessa kulttuurissa on sellaista, jonka voisimme omaksua suomalaiseen kulttuuriin. Suomen kulttuurissa on muutenkin hyvin paljon vaikutteita Venäjältä (Kanninen & Markkula 2011, 22). Esimerkiksi yli 300:lla suomen sanalla ovat venäläinen alkuperä, kuten sanoilla savotta ja värttinä (Huttunen & Nikunlassi 2013). Itse venäjää opiskeltuani huomasin muun muassa sanojen porukka, kapakka ja remontti olevan perua venäjänkielestä. Yksi konkreettinen esimerkki Venäjän vaikutuksesta on Helsingin vanha keskusta, joka rakennettiin osittain venäläisvaroin ikään kuin Pietarin pienoismalliksi (Meinander 2009, 115). Kuten Outi Parikka toteaa teoksessaan Äiti-Venäjän aapinen, erot kulttuureissa aiheuttavat usein konflikteja, vaikka niistä voisi ennemminkin etsiä yhteisvaikutusta, synergiaa (Parikka 2008, s. 14).

4.2 Lainsäädäntö ja Venäjä-ohjelma

Suomessa on säädetty lait syrjintää vastaan sekä kotoutumisen edistämisestä. Näiden lakien pääkohdat kuuluvat seuraavasti:

Yhdenvertaisuuslaki

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteissa.

6 §

Syrjinnän kieltö

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sukupuoleen perustuvasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). (Finlex 2004.)

Laki kotoutumisen edistämisestä

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. (Finlex 2010.)

Opetusministeriö on ottanut Venäjä-yhteistyön taiteen ja kulttuurin painoalueekseen, ja sillä on tavoitteita Opetusministeriön strategiaan vuodelle 2015. Opetusministeriö on myös tätä koskien laatinut erillisen strategian ”Suomi, Venäjä ja kansainvälinen yhteistyö”. Venäjä-ohjelman tavoitteena on kulttuuriyhteistyön edellytysten parantaminen. (Opetusministeriö 2005, 5-6.)

Lisäksi mainittakoon, että Helsinki on pyrkinyt vuonna 2004 perustettuun eurooppalaiseen rasisminvastaiseen verkostoon nimeltä European Coalition of Cities Against Racism. Verkosto tukee jäsenkaupunkejaan työssä rasismia ja syrjintää vastaan. Jä-

senyys velvoittaa toimenpiteisiin joihin kuuluu muun muassa rasismista tiedottaminen, rasismien uhrien tukeminen ja yhtäläisten mahdollisuuksien turvaaminen kaikille asunnon- ja työnhaussa. (Gröhn 2013.)

4.3 Suomen venäjänkielinen vähemmistö

Venäjänkieliset ovat suomen- ja ruotsinkielisten jälkeen suurin väestöryhmä Suomessa. Vuoden 2012 lopussa Suomen 5 426 674 asukkaasta 62 554 puhui äidinkielenään venäjää. (Tilastokeskus 2013.) Heidän lukumääränsä on jatkuvassa kasvussa, ja he ovatkin Suomen nopeinta tahtia kasvava vähemmistö (mm. Tantt 2012; Potchinchtchikov 2012).

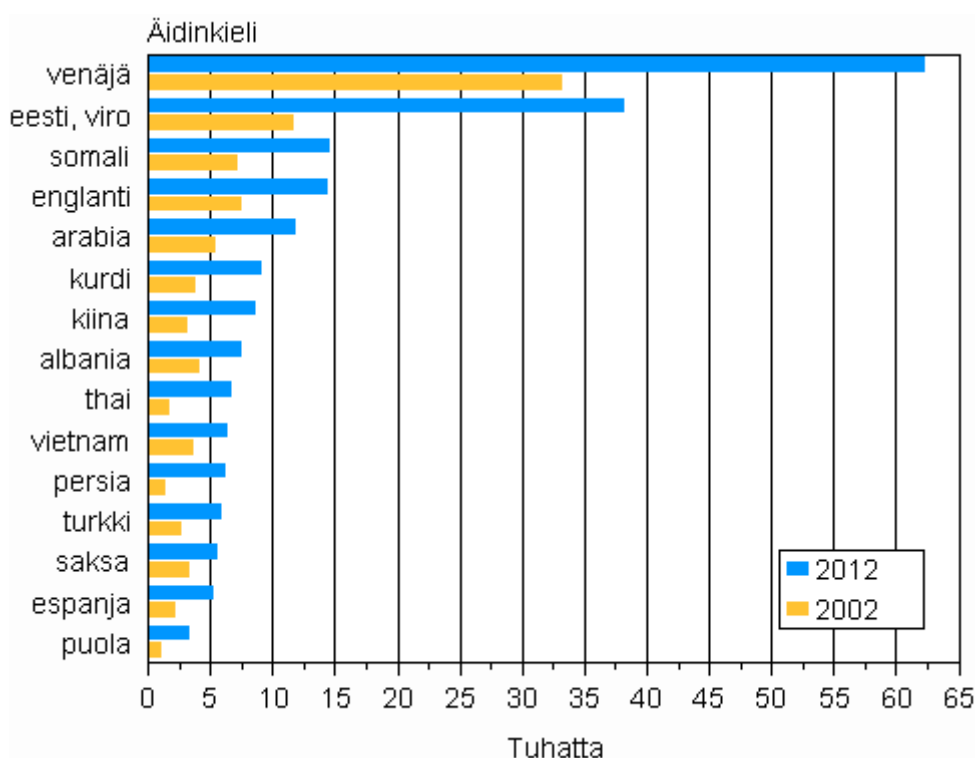
Venäjänkielisiä ihmisiä on asettunut Suomeen asumaan maamme historian monissa eri vaiheissa ja useista eri syistä. Varhaisimmat merkinnät ovat 1700-luvulta, ja maan ensimmäisten venäjänkielisten asukkaiden voidaan sanoa olevan Itä-Suomeen Ruotsi-Suomen aikana siirrettyjen maaorjien jälkeläisiä. Autonomian vuosina 1809-1917 Suomeen asettui runsaasti venäjänkielisiä kauppiaita, sotilaita ja virkamiehiä, joiden toiminta uusilla paikkakunnillaan oli vilkasta. He vaikuttivat myös suuresti paikalliseen kulttuurielämään ja tutustuttivat kantasuomalaiset muun muassa salonkitanssi- ja sotilasmusiikkiinsa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Suomeen saapui paljon venäjänkielisiä pakolaisia. Heistä osa asettui Suomeen pysyvästi ja sulautui osaksi yhteiskuntaa. Myös toisen maailmansodan aikana Suomeen tuli pakolaisia Neuvostoliiton rajalta, mutta heistä suurin osa siirrettiin myöhemmin takaisin. Maailmansotien jälkeen sekä Neuvostoliiton hajottua venäjänkielisten muutolle Suomeen on ollut useita syitä: avioliitto, inkerinsuomalaisten paluumuutto, työnteko ja opiskelu. (Karvonen & Leskinen 2012, 71-73).

Suomen venäjänkielinen vähemmistö nykyään on hyvin heterogeenistä eli epäyhtenäistä, heidän joukossaan on muun muassa useisiin eri uskontokuntiin kuuluvia ihmisiä ja useita eri etnisiä ryhmiä (Karvonen & Leskinen 2012, 74; Potchinchtchikov 2012). Yhdistävinä tekijöinä voidaan nähdä kieli, kulttuuri ja perinteet (Karvonen, Leskinen 2012, 74). Venäjänkielinen väestöryhmä kasvaa Suomessa kovaa vauhtia. Jos kasvutahti säilyy samanlaisena kuin nyt, on arvioitu että venäjänkielisten määrä

ylittää 100 000 henkilön rajan vuonna 2020. (Tanttu 2012.) Venäjän merkitys Suomen kaupalle on myös suuri ja tulee kokoajan tärkeämmäksi (Helsingin Sanomat 2011). Venäjänkielisen väestönosan kasvun johdosta sekä Venäjän merkittävyyden kasvaessa olisi tärkeää myös nykyaikaistaa kantaväestön ajatuksia ja asenteita venäjänkielisiä kohtaan.

Alla oleva taulukko kuvaa vieraskielisten määrän kehitystä Suomessa vuodesta 2002 vuoteen 2012. Taulukon alla lainauksessa on tarkemmat luvut vuoden 2012 lopusta.

Taulukko 1

Tilastokeskuksen väestörakennetilaston mukaan Suomen virallinen väkiluku oli vuoden 2012 lopussa 5 426 674 henkilöä, joista miehiä oli 2 666 622 ja naisia 2 760 052. Väkiluku kasvoi vuoden 2012 aikana 25 407 henkilöllä. Äidinkieltään vieraskielisten määrä kasvoi 22 122 henkilöllä, mikä oli 87 prosenttia väkiluvun kasvusta. Suomea äidinkielenään puhuvien määrä kasvoi 3 497 henkilöllä, ruotsia puhuvien määrä väheni 242 henkilöllä, ja saamea puhuvien määrä kasvoi 30 henkilöllä. Vieraskielisten määrä oli vuoden 2012 lopussa 266 949, mikä oli 4,9 prosenttia väestöstä. Suurin vieraskielisten ryhmä oli venäjää äidinkielenään puhuvat, joita oli 62 554 henkilöä. Seuraavaksi suurimmat vieraskieliset ryhmät olivat vironkieliset (38 364), somalinkieliset (14 769), englanninkieliset (14 666) ja arabiankieliset (12 042). (Tilastokeskus 2013.)

4.4 Venäjäasenteiden historia

Kantasuomalaisten suhtautuminen ja asenne venäjänkielisiä ihmisiä kohtaan on vaihdellut historian eri aikoina. Kansakunnan saadessa muotoaan asenteet vaihtelivat myönteisestä ja ihailevasta pelkoon ja vihaan. (Puuronen 2011, 70.) Jotkut lähteet ajoittavat suomalaisten Venäjävastaisuuden alun isonvihan tapahtumiin (mm. Puuronen 2012, 72; Raittila 2011, 127; Seppänen 2010, 31-32). Isonvihan ajaksi kutsutaan vuosia 1713-1721, jolloin Venäjä miehitti Suomea Suuressa Pohjan sodassa (Helsingin kaupunginmuseo 2003). Isonvihan tapahtumista on hankala saada todennukaista kuvaa, sillä lähteestä riippuen miehityksen rauhallisuus tai väkivaltaisuus vuorottelevat. Esimerkiksi Matti Klinge toteaa hänen uudelleen vanhoja tekstejään julkaisevassa kirjassaan ”Vihan veljet ja kansallinen identiteetti” termin ”isoviha” olevan keksitty vasta paljon sodan jälkeen sekä raakojen tarinoiden olevan rajallisia ja suurenneltuja (Klinge 2012, 99). Esa Seppänen taas kirjoittaa kirjassaan ”Venäjä vanha tuttu, vaan niin vieras” miehitysjakson kauheuksista sanoja ja raakoja yksityiskohtia säästelemättä. Hänen mukaansa etnisten suomalaisten Venäjänpelko eli russofobia kumpuaa syvältä kansalliselta maaperältä ja juurtuu nimenomaan Suurta Pohjan sotaa seuranneeseen miehitysjaksoon. (Seppänen 2010, 31-32.)

Lähes koko Autonomian ajan (1809-1917) suomalaisten suhteet venäjänkielisiin olivat hyvät. Venäjällä oli suuri vaikutus siihen, että Suomen teollisuus, valtio, kansalaisyhteiskunta ja kansallisuus kehittyivät. 1800-luvun lopussa tilanne kuitenkin muuttui ja alkoivat niin sanotut sortovuodet, eli Suomen oikeuksia vähennettiin. Tämä herätti Venäjävastaisuutta Suomessa. (Raittila 2011, 127.)

1920-luvun alkupuoliskolla Venäjävastaisuutta, ”ryssänvihaa”, lietsottiin tietoisesti pyrkimyksenä eheyttää kansakuntaa ja luoda uutta isänmaallisuutta Venäjästä irtautumisen seurauksena. Viha itänaapurია kohtaan esitettiin tuon ajan teksteissä säsäsyntyisenä, vanhana ja suomalaisille ominaisena. (Klinge 2012, 94-95.) Myös yleisesti tunnettu vanha sanonta ”ruotsalaisia emme enää ole, venäläisiksi emme tahdo

tulla, olkaamme siis suomalaisia” kertoo suomalaisten tarpeesta erottua naapureistaan omaksi kansakseen.

Koska Venäjältä kotoisin olevat ihmiset eivät geneettisesti ole suomalaisista kovinkaan eroavia, alettiin korostaa kulttuurisia eroja ja rodullistaa niitä (Puuronen 2011, 74). Puuronen kirjoittaa venäjänkielisten rodullistamisen alkaneen Suomessa jo 1910-luvulla, jolloin heidät esitettiin kansana hierarkkisesti alempiarvoisena kuin suomalaiset, joiden katsottiin kuuluvan germaanisiin kansoihin. Jotkut esittivät suomalaisten olevan itse asiassa mongoleja, mikä lisäsi tarvetta todistella germaanisuutta. Itsenäistymisen jälkeen Suomessa korostettiin venäjänkielisten toiseutta ja perivihollisuutta. Toisen ihmisryhmän esittäminen itsensä vastakohtana rassististen kielikuvien avulla on Puuronen mukaan tyypillistä juuri itsenäistyneissä maissa (Puuronen 2011, 72-73).

Jatkosodan päätyttyä venäjänkielisten rodullistaminen väheni merkittävästi ainakin julkisessa keskustelussa. Tähän vaikutti osaltaan toisen maailmansodan jälkeinen rotuteorioiden tuomitseminen sekä myös Pariisin rauhansopimus vuodelta 1947, jossa kiellettiin äärioikeistolaiset järjestöt. Juuri nämä fasistiset järjestöt olivat vastuussa Venäjävastaisuuden levittämisestä ennen sopimusta. Julkista Venäjävastaisuutta vähensi myös Neuvostoliiton ja Suomen välinen YYA-sopimus vuosina 1948-1991. Sopimuksessa sovittiin ystävydestä, yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta. Neuvostoliiton hajottua ja Suomen liityttyä EU:hun molempien sopimusten, sekä Pariisin rauhansopimuksen että YYA-sopimuksen, katsottiin vanhentuneen. Uutta, korvaavaa sopimusta kutsuttiin naapuruussopimukseksi. Sopimuksessa sovittiin muun muassa keskinäisen kanssakäymisen edistämisestä. Tämä sopimus ei ole kuitenkaan saanut aikaan järin suurta vaikutusta kansan mielipiteiden ohjailussa. (Puuronen 2011, 75-76.)

4.5 Venäjänkielisen vähemmistön kohtaamat ennakkoluulot nykypäivänä

Kantasuomalaisten negatiivinen ja rassistinen suhtautuminen venäjänkieliseen vähemmistöön on yleistä (Puuronen 2013). Vaikka suhtautuminen maahanmuuttajiin on Suomessa yleisesti paranemassa, on etnisen hierarkian mukainen ajattelu vielä voi-

missaan ja sen mukaan kielteisimpänä nähdään venäläisten ja somalien maahanmuutto (Salonen & Villa 2006, 9). venäjänkieliset ovat jatkuvasti tilastoissa alimpien joukossa kun mitataan kantaväestön halukkuutta nähdä kyseisen väestöryhmän edustajan muuttavan Suomeen (Jaakkola 2009, 94; Puuronen 2011, 71).

Eräs syrjinnän ja rasismien muoto on vihapuhe. Vihapuhe tarkoittaa tietyn esimerkiksi etnisesti tai kulttuurisesti valtaväestöstä poikkeavan ryhmän solvaamista, halventamista ja uhkailua (Rinne 2012). Internet tarjoaa vihapuheelle otollisen alustan muun muassa sen nimettömyyden ansiosta. Internetissä rasismi ilmenee esimerkiksi rasisina kuvina, yhteisöinä, blogeina, vitseinä ja statuspäivityksinä (Kanninen & Markkula 2010). Vihapuheeseen on tärkeää puuttua sillä se loukkaa uhrinsa ihmisarvoa sekä kasvattavaa väestöryhmien välisen väkivallan mahdollisuutta (Takala 2012). En paneudu tässä opinnäytetyössä internetissä tapahtuvaan venäjänkielisiin kohdistuvaan rasismiin ja syrjintään tämän syvemmin, sillä aihe on hyvin laaja ja ansaitsisi oman opinnäytetyönsä. Koen kuitenkin tarpeelliseksi mainita internet-rasismien eräänä venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvan rasismien muotona.

Irina Matrosovan opinnäytetyössään tekemän selvityksen mukaan Suomessa asuvat venäjänkieliset ihmiset kärsivät usein sosiaalisten verkostojen puutteesta, niin oman ryhmänsä kuin suomalaisen yhteiskunnankin osalta (Matrosova 2010, 58). Kolme neljäsosaa Suomessa asuvista venäjänkielisistä opiskelijoista ei edes halua osaksi suomalaista yhteiskuntaa heidän kokemansa nimittelyn, halveksinnan ja heihin kohdistuvan alentuvan suhtautumisen vuoksi. (Puuronen 2011, 103). Yksi venäjänkielisten arkielämässä vahvimmin näkyvistä syrjinnän ja rasismien muodoista on ”ryssittely”, joka koetaan erityisen loukkaavana (Puuronen 2011, 88).

Ylen verkkosivuilla käytiin loppuvuodesta 2012 vilkasta keskustelua venäjänkielisten saamista kohtelusta Suomessa. Keskustelu sai alkunsa huostaanottokiistoihin liittyvästä kohusta: Venäjän ulkoministeriö syyttää Suomen viranomaisten kohtelevan venäjänkielisiä ennakkoluuloisesti huostaanottoasioissa (Yle Uutiset 2012). Venäjänkielisten kokemasta kohtelusta ollaan verkkokeskustelussa montaa mieltä. Monet ovat sitä mieltä että Suomi on hyvä maa venäläisille. Toisaalta esimerkiksi koulumaailmassa koetaan, että venäjänkielinen lapsi saa helpommin rangaistuksia kuin suomenkielinen. (Pirskanen 2012.) Myös viranomaisten taholta kohtelun koetaan olevan

negatiivisella tavalla ennakkoluuloista (Blomberg 2012). Näissä keskusteluissa puhutaan venäläisistä turisteista ja Suomessa asuvista venäjänkielisistä ihmisistä samalla termillä, venäläisinä, mikä aiheuttaa pientä asiasekaannusta. Tilanne ei pelkästään tämän keskustelun perusteella tunnu olevan kauhean paha. Oman kokemukseni ja kuulemani mukaan rasismia ja ennakkoluuloja venäjänkielisiä kohtaan esiintyy kuitenkin runsaasti. Ennakkoluuloiset asenteet tuntuvat olevan paikoin lähes tiedostamattomia: monet tuttuni kieltävät olevansa millään tavalla ennakkoluuloisia tai rasistisia, mutta nimittävät kyllä venäjänkielisiä ”ryssiksi” ja ärsyyntyvät helposti, jos joutuvat esimerkiksi kohtaamaan heitä työssään asiakaspalvelutilanteessa. Ylen verkkosivujen alkuvuoden 2013 artikkelissa venäjänkielisten saamasta asiakaspalvelusta nimimerkki Olga kirjoittaa näin:

"On se totta, että suomalaiset kestävät venäläisiä vain rahan takia. Kuitenkin tuntuu siltä, että (ainakin Helsingin isoissa kaupoissa) suhtautuminen venäläisiin on parantunut, mutta silti venäläisistä ei tykätä." (Brännare 2013.)

Venäjänkielisille voi myös muun muassa olla kantasuomalaisia hankalampaa saada vuokra-asuntoa tai työpaikkaa. On tutkittu että venäläisen nimen omaava henkilö joutuu lähettämään kaksi kertaa enemmän työhakemuksia kuin kantasuomalaisen tullessaan kutsutuksi haastatteluun. (Kytölä 2013.) Olen myös kuullut tapauksista joissa venäjänkielisen henkilön on ollut vaikea päästä sisään joihinkin yökerhoihin kantasuomalaisesta poikkeavan ulkonäkönsä takia. Yksi haastateltavani, Anastasia Trizna on myös kokenut jonkin verran syrjintää taustansa takia. Esimerkiksi hän kertoi henkilöstä, jonka kanssa oli sittemmin ystäväystynyt, mutta joka oli alun perin sanonut, ettei halua tutustua Anastasiaan, koska hän on kotoisin Venäjältä. (Trizna 2012.)

Kuten edellä mainitsin, Venäjä kauppakumppanina on Suomelle yhä tärkeämpi. Myös Venäjältä Suomeen suuntautuvan turismin ja matkailun taloudellinen hyöty on huomattavaa: vuonna 2011 venäläisturistit jättivät Suomeen 860 miljoonaa euroa (Nissinen 2013). Kuitenkin yritysmaailmassa venäjänkielisiä liikekumppaneita vieroksutaan ja jopa pelätään (Suomen kuvalehti 2010). Pelkoa ja kiivaita mielipiteitä aiheuttavat myös venäjänkielisille ostajille myydyt tontit (Immonen 2011).

Vaikka venäjänkielisten Suomessa kokema rasismi ja syrjintä on todellista, on tietysti muistettava, että kaikki eivät suhtaudu negatiivisesti venäjänkieliseen vähemmistöön. Ylen Internet-sivuilla alkuvuodesta 2013 käydyssä keskustelun perusteella monikin on sitä mieltä, että meissä kantasuomalaisissa, venäläisissä ja venäjänkielisissä on myös yhtäläisyyksiä. Keskustelun pohjalta tehdyssä jutussa todetaan useiden tapojen ja tottumusten tulleen Suomeen Venäjältä, ja että negatiivisia asenteita aiheuttaa muistojen keskittyminen sotiin kauempana menneisyydessä olevan historian sijaan. Useat keskustelijat kehuivat myös venäjänkielisten ihmisten olevan mukavaa joukkoa. (Yle Etelä-Karjala 2013.)

4.6 ”Ryssä”-sanankäytöstä

Vesa Puuronen kirjoittaa Rasistinen Suomi -kirjassa ”ryssä”-käsitteen olevan merkittävä osa venäjänkielisiä rodullistavaa diskurssia Suomessa. Termiä käytetään arkipuheen lisäksi julkisesti muun muassa sanomalehdissä, poliittisissa puheissa ja televisiossa. Kirjassaan hän kertoo, että sanan käyttö opitaan kun sosiaalistutaan suomalaisuuteen, ja näin sana on osa suomalaisuuden konstruktia eli rakennetta (Puuronen 2011, 86-87). ”Ryssä”-sanasta juontuu myös epäonnistumista kuvaava termi ”ryssiä”, jonka käyttö on myös yleistä. Viime vuonna huomioni kiinnittyi Otto-lonkeron ulkomainokseen, jossa käytettiin ”ryssiä”-termiä. Siinä mainostettiin uutta lonkeromakua ja teksti kuului näin ”Uudistimme maun, mutta ryssimme tavutuksen!” Mainoksessa uusi maku greippi oli tavutettu väärin, grei-ppi. Mainonnan eettinen neuvosto sai asiasta lausuntopyynnön ja päätöksenä oli huomautus. Mainoksen terminologia todettiin hyvien tapojen vastaiseksi. (Keskuskauppakamari 2011.)

”Ryssä” –termiä käyttävät ikäiseni perustelevat monesti termin olevan heille neutraali, jopa hellittelevä nimitys venäläisistä. ”Ryssä”-sanankäytön historiallisesta painolastista johtuen kyseessä on venäjänkielisiä halventava ja rasistinen termi, jonka käyttö pitää yllä Venäjävihaa ja -pelkoa Suomessa (Puuronen 2011, 87) ja siksi sen käyttöä on vältettävä.

Esa Seppänen käyttää ”ryssä”-sanaa neutraalimpien sanojen sijasta. Jotkut ihmiset perustelevat sanankäytön sillä, että heille itselleen se ei ole negatiivinen. Kuitenkin

tämänkaltaisten sanojen käyttö pitää yllä negatiivisia asenteita. Seppänen ei itse selitä tai perustele ”ryssä”-sanan käyttöään, vaikka toteaaakin sen aikoinaan muodostuneen tiettyjä ihmisryhmiä loukkaavaksi termiksi (Seppänen 2012, 40).

5 MENETELMÄT

Käytin opinnäytetyössä menetelminä haastattelua ja benchmarkingia. Nauhoitin sekä haastattelut että benchmarkingtapaamiset ja litteroin nauhoitukset, joiden jälkeen analysoin tuloksia. Seuraavaksi esittelen menetelmät ja perustelen niiden valintoja. Opinnäytetyön liitteistä löytyvät haastatteluissa ja benchmarkingtapaamisissa käyttämäni kysymysrungot (Liite 1 & Liite 2). Kussakin tilanteessa muokkasinkin kysymyksiä hieman sen mukaan, ketä haastattelin tai benchmarkkasin.

5.1 Haastattelu

Haastattelu kehittämistyön metodina on suosittu ja hyväksi havaittu, sillä sen avulla voidaan saada syvällistä tietoa kyseessä olevasta aiheesta. Haastattelun käyttäminen muiden menetelmien lisänä on järkevää, koska usein haastattelu tukee muita menetelmiä. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 95). Myös omassa työssäni huomasin haastattelun toimivan hyvin yhdessä toisen käyttämäni menetelmän, benchmarkingin kanssa. Tarkemmin sanottuna valitsin metodiksi puolistrukturoidun haastattelun. Siinä kysymykset on laadittu etukäteen, mutta niiden järjestystä ja sanamuotoa on mahdollista muuttaa haastattelutilanteessa. Kysymyksiä voidaan myös lisätä tai jättää pois, tilanteen etenemisen mukaan. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 96).

Haastatteluilla pyrin saamaan tietoa Suomen venäjänkielisestä vähemmistöstä sekä heihin kohdistuvista ennakkoluuloista ja syrjinnästä. Haastateltaviltani kysyin myös mielipiteitä kulttuuritapahtumien mahdollisuuksista näiden ennakkoluulojen ja syrjinnän vähentäjänä. Haastattelin kolmea henkilöä, Petr Potchinchtchikovia, Päivi Kärnä sekä Anastasia Triznaa.

Valmistauduin haastattelutilanteisiin perehtymällä haastattelemini henkilöiden edustamiin tahoihin sekä tietysti miettimällä valmiiksi kysymykset, ja sen, mitä juuri tietyiltä henkilöiltä tulisin kysymään. Kerroin haastattelujen alussa itsestäni, festivaalista sekä opinnäytetyöstäni ja motiiveistani sen tekemiselle. Luottamuksen herättäminen haastateltavassa on tärkeää (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 97) ja kertomalla itsestäni sekä omista motiiveistani katson onnistuneeni siinä.

Myös siisti pukeutuminen ja kielenkäyttö haastattelussa on tarpeellista. Haastattelu on hyvä aloittaa kevyellä keskustelulla ja myös sen lopetukseen on valmistauduttava. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 97.) Näissä koen onnistuneeni hyvin, ainoastaan joissakin haastatteluissa huomasin ehkä puhuneeni itsestäni hieman liikaa. Aikaa oli kuitenkin ihan hyvin joten tämä ei sinänsä haitannut haastattelua, mutta jälkepäin nauhoituksia kuunnellessani mietin, että olisin voinut pysytellä etäisempänä. Haastattelutilanteet olivat hyvin rentoja ja erityisesti yhden haastateltavan kanssa juttu luisti niin, että välillä eksyimme puhumaan hieman aiheen vierestä. Sain kuitenkin ohjattua keskustelun takaisin kysymyksiini ja näin sain tarvitsemäni tiedon kohtuullisessa ajassa. Seuraavaksi esittelen haastattelemani henkilöt lyhyesti sekä kerron syyt, jotka johtivat heidän valitsemiseensa. Kaikki pyytämäni ihmiset suostuivat haastatteluun, mistä olin hyvin kiitollinen.

Ensimmäinen henkilö jota haastattelin oli Päivi Kärnä, Suomi-Venäjä- Seuran projektikoordinaattori Etelä-Suomen piirissä.

Suomi-Venäjä-Seura on Suomen ja Venäjän välillä kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyötä sekä kulttuuri-, ympäristö- ja taloudellisia suhteita rakentava järjestö. Seura tarjoaa monipuolisen toimintakanavan Venäjältä kiinnostuneille kansalaisille ja yhteisöille sekä toimii yhteistyökumppanina Venäjältä Suomeen suuntautuvassa kansalaistoiminnassa. (Suomi-Venäjä-Seura 2013.)

Valitsin Päivi Kärnä haastateltavaksi, koska Suomi-Venäjä- Seuralla on pitkä historia (seura on perustettu vuonna 1944) Suomen ja Venäjän välisestä yhteistyöstä. Seura järjestää paljon kulttuuritapahtumia, joilla on myös tavoitteena kohtaamisten mahdollistaminen ja tasa-arvoinen tekeminen (Kärnä 2012). Kärnältä kysyin erityisesti minkälaisia tapahtumia he tuottavat ja miten ne on otettu vastaan, sekä keitä heidän tapahtumisissaan käy.

Toinen haastateltavani oli Petr Potchinchchikov, Suomen venäjänkielisten yhdistysten liiton puheenjohtaja.

Liiton tehtävänä on toimia Suomen venäjänkielisen väestön kansalaisjärjestöjen vapaana ja avoimena yhteistyöelimenä, edistää venäjänkielisen väestön kielellisiä, kulttuurillisia, oikeudellisia, uskonnollisia ja sosiaalisia intressejä, valvoa väestöryhmän etuja ja oikeuksia sekä hoitaa muita tämän väestöryhmän erityiskysymyksiä, tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja viranomaisille ja yhteiskunnallisille organisaatioille Suomen venäjänkielistä väestöä koskevissa asioissa (FARO/SVYL 2013).

Pyysin haastattelua Petr Potchinchchikovilta, koska ajattelin hänen Suomen venäjänkielisten yhdistysten liiton puheenjohtajana tuntevan Suomen venäjänkielisen vähemmistön parhaiten. Hän on usein puhujana seminaareissa ja paneeleissa kun on kyse venäjänkielisestä vähemmistöstä ja heidän asemastaan ja hänellä on myös kokemusta kulttuurialalta, joten arvelin saavani häneltä hyödyllistä tietoa.

Kolmanneksi haastatelin Anastasia Triznaa, Aleksanterin teatterin apulaistuottajaa. Anastasia Triznan pyysin haastatteluun, koska hän on Aleksanterin teatterilla apulaistuottajana, ja Aleksanterin teatteri oli yksi AUTONOMIAN aika -festivaalin yhteistyökumppaneista. Hän on muuttanut Suomeen Pietarista vasta hiljattain joten ajattelin hänellä olevan tuoretta tietoa ja kokemusta mahdollisista ennakkoluuloista. Lisäksi, koska hän on tuottaja, kyselin myös tuottajan mahdollisuuksista ennakkoluulojen vähentämisessä.

5.2 Benchmarking

Benchmarking eli vertaisarviointi on menetelmä jossa selvitetään toisen toimijan tapoja tehdä. Kohteeksi valitaan toimija, joka on erityisen hyvin menestynyt siinä toiminnassa, joka omassa organisaatiossa kaipaa kehitystä. Tietoa tavoista toimia kerätään huolellisesti ja perusteellisesti, ja analysoinnin jälkeen sitä voi soveltaa omiin toimintatapoihin, joko suoraan tai oman organisaation kulttuuriin sopivaksi. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 163-164.)

Minä valitsin menetelmäksi benchmarkingin, koska arvelin sen avulla voivani saada tietoa konkreettisista toimista, joita kulttuuritapahtumissa voidaan käyttää ennakkoluulojen vähentämiseksi, sekä keinoja näiden toimien tehokkuuden arvioimiseen. Keskityinkin benchmarkingissa erityisesti näihin asioihin. Suoritin benchmarkingit kahdelle puolalaiselle organisaatiolle haastatteleamalla niiden edustajia henkilökohtaisesti. Nämä kaksi organisaatiota ovat Galicia Jewish Museum sekä Fundacja Strefa Wolnościowa.

Ensimmäinen benchmarking-kohteeni oli vapaasti suomennettuna vapaan sanan vyöhyke-yhdistys eli Fundacja Strefa Wolnościowa perustettiin loppuvuodesta 2011 nuorten kulttuuriopiskelijoiden toimesta heti valmistumisen jälkeen. Sen pääasiallinen tarkoitus on kulttuurikasvatus sekä kulttuurienvälisen vuoropuhelun lisääminen, maahanmuuttajien ja pakolaisten osallistaminen kulttuuritapahtumiin sekä myös osaltaan kulttuuripoliittinen vaikuttaminen. Ryhmä käyttää toiminnassaan osallistavia menetelmiä. (Fundacja Strefa Wolnościowa 2013.)

Enimmäkseen Fundacja Strefa Wolnościowan toiminta on teatterityöpajojen ja performanssien järjestämistä. Työpajat ja tapahtumat ovat kaikille avoimia ja ne ovat suunnattuja kaikenikäisille. Eniten osallistujia on aikuisissa, muuta jonkun verran on tehty myös lapsiryhmien kanssa. Fundacja Strefa Wolnościowa haluaa toiminnallaan luoda puitteet Puolan kantaväestön ja maahanmuuttajien ja/tai pakolaisten kohtaamiselle, ja purkaa näin mahdollisia ennakkoluuloja ihmisten välillä. Ulkomaalaistaustaisia osallistujia saattaa kielimuurin takia olla hankalampi tavoittaa, mutta Fundacja Strefa Wolnościowa pitää työpajoissaan ulkomaalaiskiintiöitä, jotta saataisiin mahdollisimman monipuolisia ryhmiä. (Borkowska & Gromadka 2013.)

Valitsin Fundacja Strefa Wolnościowan benchmarkingin kohteeksi, sillä se on nuoresta iästään huolimatta saavuttanut hyvän maineen ja tunnettuutta sekä Varsovan maahanmuuttajaväestön että kantaväestön keskuudessa, ja heidän toimintansa on ollut menestyksekkästä. Tapahtumien ”tehoa” eli ennakkoluulojen vähentämistä ei vielä toimijoiden itsensä mukaan voi mitata luotettavasti, mutta ainakin he ovat onnistuneet suhteellisen lyhyen toimintansa aikana saamaan uskollisen osallistujakunnan sekä kasvattamaan osallistujamääräänsä tasaisesti. Myös medianäkyvyys on ollut

verrattain laajaa ja positiivista, mikä kertoo myös osaltaan heidän toimintansa onnistumisesta. (Borkowska & Gromadka 2013.)

Toinen benchmarking- kohteeni oli vuonna 2004 avattu Galicia Jewish Museum Krakovassa, Puolassa. Museo on olemassa kunnioittaakseen natsi-Saksan toimeenpanemassa juutalaisten joukkotuhossa eli Holokaustissa menehtyneiden muistoa, tarjotakseen uudenaikaisen näkökulman Puolan juutalaiseen historiaan ja nykyisyyteen sekä kouluttaakseen Puolan kristittyjä ja juutalaisia kansalaisia heidän omasta historiastaan ja rohkaistakseen heitä katsomaan tulevaisuuteen. Galicia Jewish Museum myös antaa taustatietoa Auschwitz-vierailuja varten. (Nowakowski 2013.)

Juutalaisilla on Puolassa pitkä historia, joka alkaa 800-luvulta saakka. Antisemitismia Puolassa esiintyy vielä nykypäivänäkin ja juutalaisiin liitetyt ennakkoluulot ovat voimissaan. Natsien murhattua Puolan juutalaisista 90% ei entisestä juutalaisyhteisöstä ole jäljellä kuin muistot, jos niitäkään, mutta juutalainen elämä on kuitenkin hiljalleen elpymässä. Omalta osaltaan tätä työtä edesauttaa Galicia Jewish Museum. (Nowakowski 2013.)

Valitsin museon kohteekseni, koska se on onnistunut asenteisiin ja ennakkoluuloihin vaikuttamisessa kulttuurityön avulla. Kiinnostus juutalaista kulttuuria ja sen historiaa Puolassa kohtaan kasvaa kokoajan (Nowakowski 2013) ja juutalaistyylliset ravintolat, kahvilat ja kirjakaupat ovat jatkuvasti yleistymässä ainakin Krakovassa. Varsovaan on tänä keväänä aukeamassa suuri juutalaisten historiaa käsittelevä museo (Museum of the History of Polish Jews 2013) ja monet sodassa tuhotut synagogat on viime vuosina restauroitu entiseen loistonsa. Galicia Jewish Museum järjestää muun muassa paljon erilaisia työpajoja, luentoja ja koulutuksia. Museon juutalaisen kulttuurin ja historian ja Holokausti- aihepiirien kulttuurikasvatusohjelma on Puolan laajimpia. (Nowakowski 2013.)

6 ASENNEVAIKUTTAMISEN KEINOJA

Tässä kappaleessa käsittelen haastatteluiden, benchmarkingin ja kirjallisuuden avulla saamiani tuloksia kaksisuuntaista integraatiota edistävästä ja ennakkoluuloja vä-

hentävistä keinoista. Näiden pohjalta olen muodostanut kehitysehdotuksia, jotka luetelen tästä seuraavassa, seitsemännessä kappaleessa.

6.1 Kulttuuriherkkyyden kehittäminen

Milton J. Bennettin kehittämä kuusitasoinen malli ” Developmental model of intercultural sensitivity” kuvaa yksilön kulttuuriherkkyyden tasoja (Bennett 2004, 62). Kulttuuriherkkyydellä tarkoitetaan kykyä ymmärtää ja tunnistaa kulttuurisidonnaisia tapoja ja kulttuurisia merkityksiä (Huovila 2006.) Bennett kehitti mallin, jotta kouluttajat ja kasvattajat voisivat paremmin valmistaa ihmisiä eri kulttuurien kohtaamiseen (Bennett 2004, 62). Esimerkiksi siis myös kulttuurituottajat jotka tekevät rasisminvastaista työtä hyötyvät tästä mallista.

Bennett käyttää mallissaan termejä etnosentrismi ja etnorelativismi. Etnosentrismi tarkoittaa, että ihminen näkee oman kulttuurinsa ”totena” ja omat käyttäytymismallinsa ainoina oikeina. Etnorelativismi on tämän vastakohta, eli ihminen näkee oman kulttuurinsa, uskomuksensa ja käyttäytymismallinsa yhtenä muiden, yhtä tosien, joukossa. Mallin kuusi tasoa ovat vapaasti suomennettuna kieltäminen, puolustautuminen, minimointi, hyväksyminen, omaksuminen ja integraatio. Kolme ensimmäistä tasoa ovat etnosentrisiä ja kolme viimeistä etnorelativistisia. (Bennett 2004, 62.) Etnosentrisiin tasoihin kuuluu kulttuurierojen kieltäminen, niitä vastaan puolustautuminen, ja niiden minimointi. Etnorelativistisiin taas uusien näkökulmien saanti, käyttäytymien muuttaminen ja kokonaisvaltaisen olemisen muuttaminen. (Centre for Intercultural Learning 201, 1.)

Bennett luettelee tiivistettynä esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä ja strategioita tasolta toiselle siirtymiseksi: kulttuurierojen olemassaolon tiedostaminen ja toisaalta myös yhteneväisyyksien etsiminen, oman kulttuurin tiedostaminen ja kulttuurierojen tärkeyden tunnustaminen (Bennett 1993). Näitä toimenpiteitä voitaisiin harjoittaa myös kulttuuritapahtumissa ja esimerkiksi työpajoissa, ja edesauttaa näin ihmisten kehittymistä tasolta toiselle.

6.2 Kohtaamisen ja kontaktien luomisen mahdollistaminen

Yksi tehokkaimpina pidetyistä keinoista ryhmien välisten ennakkoluulojen vähentämiseksi on kontaktien mahdollistaminen ryhmien jäsenten välille. Pelkkä kontaktien mahdollistaminen ei riitä, vaan lisäksi on tärkeää, että oikeuslaitos ja poliisitoimi tukevat näiden kontaktien syntymistä näkyvästi, kontakteja tapahtuu säännöllisesti sekä se, että kontaktit syntyvät mahdollisimman tasavertaisten ihmisten välille. (Haaramo, Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000, 57.)

Myös ETNO:n (Etnisten suhteiden neuvottelukunta) työryhmän ”Hyvät etniset suhteet pääkaupunkiseudulla” mukaan etnisten ryhmien välistä vuorovaikutusta lisätään mahdollistamalla eri väestöryhmien kohtaaminen. Työryhmä luettelee esimerkiksi näistä kohtaamisista yhteiset tapahtumat. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2007). AUTONOMian aika -festivaalista voitaisiin saada tehokas etnisten suhteiden ylläpitäjä ja parantaja, kunhan huolehdittaisiin, että se tavoittaa mahdollisimman suuren venäjänkielisen yleisön kantasuomalaisten lisäksi.

Rasismia ja negatiivisia ennakkoluuloja voidaan siis vähentää lisäämällä eri väestöryhmien välisiä kohtaamisia ja kanssakäymistä (Cherry 2013). Faktatiedon antaminen ei ole yhtä tehokas keino vaikuttaa asenteisiin ja ennakkoluuloihin kuin elämykset ja kohtaaminen (Potchinchchikov 2012).

Maahanmuuttajan kotoutumisen kannalta on tärkeää, että hänellä on harrastuksia, joista voi löytää uusia ihmissuhteita (Matrosova 2010, 39.). Kulttuuritapahtumat voidaan katsoa tällaiseksi harrastukseksi, jolloin venäjänkielisten maahanmuuttajien mukaansaaminen AUTONOMian aikaan olisi tärkeää. Kuten Galicia Jewish Museum toimii kohtauspaikkana juutalaisen kulttuurin ja Puolan kristityn väestön välillä (Nowakowski 2013) voisi AUTONOMian aika toimia paikkana venäjänkielisten ja kantasuomalaisten kohtaamiselle.

6.3 Työpajat

Erilaiset taidetyöpajat voivat toimia erityisesti nuorille suunnattuina hyvänä keinona rasmin vähentämisessä. Taiteen tekeminen herättää tunteita ja ajatuksia sekä antaa lähtökohtia keskusteluille. (Kanninen & Markkula 2011 37.)

Benchmarking-kohteeni Galicia Jewish Museum on myös havainnut työpajat hyväksi keinoksi asennemuutostyössä. Työpajat, joissa ihmiset joutuvat itse miettimään asioita sen sijaan, että heille tarjotaan tietoa valmiina, ovat tehokkaita kun halutaan muokata ajattelua ja ennakkoluuloja. Galicia Jewish Museumin järjestämien työpajojen ja muiden tapahtumien avulla pyritään avartamaan osallistujien ajatusmaailmaa ja lisäämään juutalaisen, ja myös muiden, kulttuurin tuntemusta ja sitä kautta ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta. Erityisen menestyksekkäitä ovat museossa olleet työpajat, joissa osallistujat, yleensä teini-ikäiset, joutuvat asettumaan erilaista lähtökohdista tulevien henkilöiden asemaan ja miettimään kuinka itse toimisivat tietyissä tilanteissa. Galicia Jewish Museumin tapauksessa näitä henkilöitä ovat olleet esimerkiksi juutalaisen vastarintaorganisaation jäsen ja puolalainen kristitty. Tämän esimerkin mukainen työpaja sijoittuu ajallisesti toiseen maailmansotaan. Oman toiminnan miettiminen annettujen lähtökohtien mukaan pakottaa osallistujat miettimään asioita toisten näkökulmasta. Näissä työpajoissa osallistujat oppivat maansa historiasta ja sitä kautta myös itsestään. (Nowakowski 2013.)

6.4 Lapset ja nuoret kohdeyleisönä

Uutta tietoa saamalla on mahdollista korjata tai muuttaa olemassa olevia ajatusmalleja tai vastaavasti vahvistaa niitä. Ihmisellä jo olemassa olevat ajatusmallit kuitenkin määrittävät sen, miten uusi tieto otetaan vastaan. On harvinaista, että uusi tieto muuttaisi vanhojen ajatusmallien rakenteita perinpohjaisesti. (Vahvistamo 2013.) Tästä syystä voidaan ajatella, että asennekasvatus ja suvaitsevaisuuden opettaminen tulisi mahdollisuuksien mukaan aloittaa kun ihminen on vielä lapsi jolla ei ole pinttyneitä ajatusmalleja.

Galicia Jewish Museuminkin kokemusten mukaan vaikuttaminen aikuisten ihmisten asenteisiin voi olla erityisen hankalaa. Heitä voi olla vaikea saada ylipäättään osallistumaan kulttuuritapahtumiin ”itsensä takia”, erityisesti jos heillä on lapsia. Siksi mu-

seossa onkin havaittu hyväksi keinoksi kohdentaa tapahtumia ja työpajoja lapsille. On huomattu että vanhemmat, jotka tuovat lapsiaan tapahtumiin kiinnostuvat aiheesta usein itsekin ja haluavat tietää lisää. (Nowakowski 2013.)

6.5 Positiiviset esimerkit

Positiivisten ja hyvien uutisten ja tarinoiden esiintuminen negatiivisten sijaan on todettu hyväksi keinoksi erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa suvaitsevaisuuden lisäämiseen pyrkivässä asennekasvatustyössä (Honkala & Tuominen 2010). Myös toiseen suuntaan positiiviset esimerkit toimivat: vieraaseen maahan ja kulttuuriin muuttaneille on tärkeää ja avuliasta nähdä maanmiehiään ja -naisiaan, jotka ovat menestyneet uudessa kulttuurissa (Seppänen 2010, 430).

6.6 Identiteetin ja itsetuntemuksen voimistaminen osallistamalla

Suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen edellyttää vahvaa identiteettiä ja itsensä hyväksymistä (Kalhama, Kitola & Walamies 2006, 23; Honkala & Tuominen 2010). Identiteetti ja itsetunto määräävät ihmisen käyttäytymistä ja sitä, miten hän näkee itsensä (Vahvistamo 2013). Identiteetin vahvistamiseen tarjoaa keinoja kulttuuritoimintaan osallistuminen: itsensä ilmaiseminen luovien keinoin antaa työkaluja itsetuntemuksen kehittämiseen sekä elämänhallintaan. Kulttuuri- ja taidetoimintaan osallistumisen aikaansaama itsensä näkeminen positiivisessa valossa auttaa oman identiteetin rakentumisessa ja oman paikkansa löytämisessä, (Kalhama & Kitola & Walamies 2006 s. 31) jolloin voidaan ajatella että kulttuuritapahtumat voisivat toimia maahanmuuttajien kotouttamisen edistäjinä.

Osallistuminen taiteen tekemiseen tuottaa osallistujalle myös onnellisuutta ja hyvinvointia. Lisäksi se vähentää sosiaalisen eristytymisen riskiä, (Hyypä & Liikanen 2005, 125) joka onkin riskeistä suurimpia juuri venäjänkielisestä vähemmistöstä puhuttaessa (Maula 2006, 42). Vähemmistöryhmiä toimintaan osallistamalla on saatu hyviä tuloksia ennakkoluulojen ja asenteiden muutoksessa (Borkowska & Gromadka 2013; Nowakowski 2013; Potchinchtchikov 2012).

Kulttuuritoimintaan osallistumista venäjänkielisillä lisää toisenlainen tarjonta (Lammi & Protassova 2012, 33). AUTONOMian aika –festivaali on taiteelliselta sisällöltään uudenlaista ja laadukasta. Kyselystä ei käy ilmi minkälaista tarjontaa venäjänkieliset käyttäjät kaipaivat, mutta ainakin AUTONOMian aika -festivaalin tarjonta on toisenlaista kuin mihin on totuttu.

6.7 Eksotisoinnin tarpeettomuus

Sekä haastattelemi Petr Potchinchtkikov että Terhi Dahlman ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään ”Kulttuurituottajien monikulttuurisuusosaaminen” sanovat, että vieraiden kulttuurien liiallinen eksotisoiminen ja esiintuominen näyttelymielessä saattaa olla haitallista (Dahlman 2010, 37-38; Potchinchtkikov 2012). Opinnäytetyössään käyttämien raporttien pohjalta Dahlman kuitenkin toteaa opiskelijoiden keskuudessa yleisesti koettavan, että monikulttuurisuustapahtumilla on enakkoluuloja vähentävä ja suvaitsevaisuutta lisäävä vaikutus (Dahlman 2010, 37-38).

Uskoakseni suuri osa kulttuuritapahtumista, johon Suomessa asuvat venäjänkieliset ihmiset osallistuvat, on järjestetty nimenomaan heitä ajatellen ja kohderyhmänään pelkästään venäjänkieliset tai ainakin ne, joilla on henkilökohtaisista syistä vahva side Venäjään. AUTONOMian aika -festivaalin työryhmässä ja yhteistyökumppaneina oli vuonna 2012 sekä kantasuomalaisia että venäjänkielisiä ihmisiä, ja kohderyhmänä olivat molempien ryhmien edustajat. Kulttuurisista sisällöistä osa oli suomenkielillä, mutta monista pystyi nauttimaan ilman kielitaitovaatimuksia. Se, ettei kohderyhmää oltu rajattu erityisesti kantasuomalaisiin eikä myöskään ”monikulttuuriselle yleisölle” tuo osaltaan ilmi sitä, kuinka venäjänkielisten ”toiseutta” ei ole tarpeen korostaa eikä niin tehty AUTONOMian aika -festivaalilla.

6.8 Kulttuurikasvatus

Kulttuurikasvatuksella tarkoitetaan kulttuurien välisen vuorovaikutuksen ja monikulttuurisuuden edistämistä sekä rasisminvastaista työtä. Kulttuurikasvatuksen avulla voidaan käsitellä oikeudenmukaisuuteen, syrjintään, tasa-arvoon ja kulttuurieroihin liittyviä kysymyksiä. Tärkeitä päämääriä ovat syrjinnän syiden ja ilmenemismuotojen hahmottaminen sekä menetelmien tarjoaminen erilaisuuden kohtaamiseen. (Kepa 2013.)

Kulttuurikasvatus on voimauttavaa, aktivoivaa ja näkökulmia antavaa kasvatustoimintaa. Se luo yhteisöllisyyttä ja antaa uusia näkökulmia asioihin. (Soininen 2011, 5.)

Kulttuurikasvatuksen tavoitteena voi olla muun muassa lisätä kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja edistää rasisminvastaisuutta, sekä antaa työkaluja oikeudenmukaisuuteen, syrjintään ja tasa-arvoon liittyvien kysymysten ratkaisemiseen (Kepa 2013). Kulttuurikasvatus liittyy kulttuurituotantoon erityisesti silloin, kun toiminta pyrkii kulttuurisen tietoisuuden edistämiseen (Kalhama & Vartiainen 2006, s. 4). Sen tavoite ei ole yksisuuntainen vaikuttaminen yksilöön, vaan se pyrkii vaikuttamisessaan vuorovaikutuksellisuuteen (Kalhama & Vartiainen 2006, 8).

Kulttuurikasvatusta voidaan tehdä muun muassa tapahtumissa, joten AUTONOMian aika -festivaalikin voisi ottaa käyttöönsä kulttuurikasvatuksellisen otteen. Pääosin ilmaisena tapahtumana AUTONOMian aika -festivaalin kulttuurikasvatus voi myös saavuttaa yleisöä ihmisten sosiaalisista ja taloudellisista lähtökohdista riippumatta,

7 KEHITYSEHDOTUKSET

Tapahtuman kehittäminen tähtää aina muutokseen. Tarve kehittämiselle syntyy yleensä, kun todetaan jokin ongelma joka pitää poistaa tai vaihtoehtoisesti halutaan saavuttaa jotakin uutta tulevaisuudessa. (Kinnunen 2011, 23.) AUTONOMian aika -festivaalin kehittämiselle syy löytyy juurikin tulevaisuuteen liittyvästä visiosta: festivaali voisi olla tulevaisuudessa tehokas työkalu ennakkoluulojen vähentämiseen ja asenteiden muuttamiseen.

Kaupungin suuren juhluvuoteen liittyneen avustuksen ja työpanoksen poisjääminen muuttaa tietysti festivaalia jonkin verran. Yksi ajatus olisikin, jos festivaali järjestettäisiin jatkossa pienemmin, mutta vielä enemmän tuon ajan kulttuuriseen ilmapiiriin keskittyen. Helsinki todella oli kansainvälinen kaupunki autonomian aikana. Jos kes-

kityttäisiin enemmän pienemmän kaavan osatapahtumiin, työpajoihin, osallistaviin tapahtumiin, voitaisiin kenties saavuttaa tulosta juuri syrjinnän vähentämisessä. Seuraavaksi esitän konkreettisia ideoita festivaalin tulevaisuutta ajatellen.

7.1 Venäjänkielisten osallistaminen

Anelma Lammi ja Ekaterina Protassova mainitsevat julkaisussaan ”Venäjänkieliset kulttuuripalveluiden käyttäjinä ja tuottajina”, että mahdollisena esteenä kulttuuritoimintaan osallistumiselle venäjänkielisillä on suomenkielen puutteellinen taitaminen. Tuottajilla taas ei välttämättä ole resursseja venäjäksi tiedottamiseen. (Lammi & Protassova 2012, 30). Osallistamalla venäjänkielisiä henkilöitä festivaalin suunnitteluun ja tuotantoon voidaan samalla hyödyntää heidän kielitaitoaan ja saavuttaa näin laajempi venäjänkielinen yleisö.

Venäjänkielisille tuttavat ovat tärkeä lähde, kun puhutaan siitä mistä kulttuuripalveluista saadaan tietoa (Lammi & Protassova 2012, 29.) Tämänkin takia olisi tärkeää ottaa työryhmään mukaan enemmän venäjänkielisiä. Mahdolliset resurssivajeet venäjänkielisen työvoiman palkkaamisessa voitaisiin ratkaista ottamalla työryhmään venäjänkielisiä opiskelijoita. Toki harjoittelijoillekin olisi erittäin suotavaa maksaa palkkaa, mutta palkka voisi kenties olla reilusti pienempi.

Venäjänkielisiä yhteistyötahoja oli mukana jo ensimmäisenä vuonna jonkin verran. Uskon ensimmäisen vuoden kokemuksen perusteella, että monia muitakin tahoja olisi mahdollista saada mukaan toimintaan, jos liikkeelle lähdetäisiin tarpeeksi ajoissa. Esimerkiksi Suomi-Venäjä -seura olisi halukas tulemaan mukaan toimintaan (Kärnä 2012). Vuonna 2012 tapahtumasta tiedotettiin heidän sivuillaan mutta heidän kanssaan voisi varmasti kehittää syvällisempiäkin yhteistyön muotoja ja saavuttaa näin myös suurempi venäjänkielinen yleisö sekä tavoittaa osallistujia ja tekijöitä.

7.2 Elävä kirjasto

Roskilde-festivaaleilla Tanskassa ensimmäistä kertaa vuonna 2000 järjestetty Elävä kirjasto on toimintakonsepti, jonka tavoitteena on ennakkoluulojen vähentäminen. Se toimii muuten samalla periaatteella kuin tavallinen kirjasto, mutta kirjojen sijaan lainataan ihmisiä, jotka edustavat tiettyä ryhmää johon usein liitetään ennakkoluuloja ja stereotyyppioita. Tämän henkilön, ”kirjan”, voi lainata henkilökohtaiseen keskusteluun, jonka myötä voi kohdata ja kenties vähentää omia ennakkoluulojaan. Elävä kirjasto on järjestetty useissa EU:n jäsenmaissa ja se on todettu toimivaksi keinoksi ihmisten välisen kohtaamisen luojana ja näin ennakkoluulojen murtajana (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2005, 7-11).

Vaikka Elävä kirjasto on tarkka konsepti, jolla on tietty tavoite, se voidaan muokata aina tiettyyn tapahtumapaikkaan ja järjestäjien muuhun toimintaan sopivaksi (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2005, 23). AUTONOMian aika -festivaalille voitaisiin ehkä tulevaisuudessa järjestää omanlaisensa Elävä kirjasto -tapahtuma. Kirjoja pitäisi miettiä tarkkaan, mutta kyseessä on toimiva konsepti ja jos sen toteuttamiseen suhtauduttaisiin riittävällä vakavuudella, voisi se toimia osana festivaalia. Kirjastoa toteuttamaan voisi esimerkiksi ryhtyä ryhmä kulttuurituottajaopiskelijoita.

AUTONOMian aika -festivaalilla voisi siis tulevaisuudessa olla ”ihmislainaamo”, josta voisi lainata venäjänkielisen vähemmistöryhmän edustajan keskusteluun. Vaihtoehtoisesti idean voisi yhdistää teatteriin; lainaamosta voisi lainata näyttelijän 1800-luvun hahmossa jolloin lainaaja voisi oppia historiasta, menneestä ajasta ja maailmankuvasta.

Elävä kirjasto antaa välineitä omien ennakkoluulojen kohtaamiseen sen sijaan että niistä vain puhuisi (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2005, 9). Järjestäjän oppaassa kerrotaan Elävän kirjaston järjestämisestä festivaalilla tai suurtapahtumassa. Festivaalilla järjestämispaikkana on monia hyviä puolia. Jos tapahtuma järjestetään ulkona, tarjoaa tämä monesti viihtyisiä paikkoja kirjan lainaajalle ja lukijalle yhteiselle keskustelulle. Tässä on tietysti huonon sään riski kuten ulkotapahtumissa aina. Festivaaliympäristössä järjestäminen tarkoittaa yleensä myös sitä että osallistua voivat ne, joilla on varaa ostaa pääsylippu. (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2005, 24-25). AUTONOMian aika -festivaali on kuitenkin jatkossakin todennäköisesti ainakin osittain maksuton, eli Elävä kirjasto voisi sen yhteydessä tavoittaa laajan yleisön.

7.3 Roolipelityöpajat

AUTONOmian aika -festivaalilla voisi olla useita työpajoja. Ensimmäisenä vuonna toteutetut 1800-luvun leikkipajat olivat menestys osanottajien määrän perusteella arvioiden (Hannula 2012).

Toisenlaisia työpajoja voisi olla esimerkiksi Galicia Jewish Museumin mallin mukaan toteutettu työpaja, jossa osallistujat asettuisivat historiallisten henkilöiden asemaan ja joutuisivat miettimään millaista heidän elämänsä oli. Tällainen ”roolipelityöpaja” voisi toimia myös nykyajan henkilöillä mutta jos festivaalilla halutaan pidättäytyä 1800-luku -teemassa, voisi sen ajan henkilöitäkin miettiä tähän.

7.4 Teatteriprojekti

Fundacja Strefa Wolnosłowan toteuttamat teatterityöpajaprojektit ovat aikaa vieviä, mutta tehokkaita (Borkowska & Gromadka 2013). Niissä on rajatut osallistujamäärät, mutta itse ajattelen, että yhdenkin ihmisen ennakkoluulojen ja rasististen ajatustapojen muuttaminen on vaivan arvoista. AUTONOmian aika -festivaalilla nämä teatteriprojektit voisi esimerkiksi toteuttaa niin, että projektia tekemään asetettaisiin erillinen työryhmä. Työskentely alkaisi muutamaa kuukautta ennen festivaalia ja projektin lopputulos eli näytelmä esitettäisiin festivaalilla. Jos projektiin saataisiin mukaan sekä kantasuomalaisia että venäjänkielisiä, voitaisiin vaikuttaa sekä näiden osallistujien mahdollisiin ennakkoluuloihin, että ehkä heidän myötäan myös heidän läheistensä. Kuten jotkut Fundacja Strefa Wolnosłowankin esityksistä, tämänkin voisi esittää julkisessa tilassa. Esitys voisi vaikka sijoittua ajallisesti 1800-luvun Helsinkiin.

7.5 Venäjänkieliset Suomessa asuvat taiteilijat

Ensimmäisenä vuotenaan AUTONOmian aika -festivaalilla esiintyi pietarilaisia huippuluokan muusikoita. Tulevaisuudessa festivaalilla voisi esiintyä myös Suomessa asuvia venäjänkielisiä taiteilijoita, sillä kuten edellä mainitsen, samaan vähemmis-

töön kuuluvien, menestyvien ihmisten näkeminen ja tapaaminen edesauttaa kotoutumista. Tällä toimenpiteellä olisi tietysti myös työllistävä vaikutus.

7.6 Samovaariteehuone

Samovaariteehuone toteuttaminen laajempaan antaisi monia mahdollisuuksia. Sen potentiaali kantasuomalaisen ja venäjänkielisten välisenä kohtaamispaikkana on suuri ja se voisi toimia tässä vielä tehokkaammin kuin ensimmäisenä vuotenaan. Teehuone kirjallisuuksineen ja erilaisine teelaatuineen oli hyvin suosittu ensimmäisellä festivaalilla. Huoneessa voitaisiin näiden hyväksi havaittujen toimintojen lisäksi pitää erilaisia pienempiä tapahtumia, joissa kohtaamisen mahdollisuus kasvaisi.

Huoneessa voitaisiin myös opettaa esimerkiksi lauluja venäjäksi ja suomeksi tai pitää työpajoja, joissa opiskeltaisiin kyrillisiä aakkosia. Arvelen, että kyrilliset aakkoset saattavat vaikuttaa kummallisilta ja luoda entisestään välimatkaa kantasuomalaisen ja venäjänkielisten välille. Niiden oppiminen voisi auttaa ymmärtämään venäjänkielisten kulttuuria.

7.7 Vaikutusten arviointi

Asennemuutosten mittaaminen on hankalaa ja pitkäkestoista tutkimustyötä. Kuitenkin benchmarkingkohteeni Galicia Jewish Museum ja Fundacja Strefa Wolności tarjoavat tähän joitakin yksinkertaisia keinoja. Festivaalin osallistujamäärän kasvu on selkeä merkki siitä, että se koetaan kiinnostavaksi. Tulevaisuudessa juuri esimerkiksi työpajojen osanottajien määrän perusteella voidaan arvioida niiden toimivuutta. Jos tulevien vuosien aikana yhteistyökumppanit jatkavat mukana oloa ja mukaan ilmoittautuu kenties myös uusia tahoja, on tämä myös merkki positiivisesta kehityssuunnasta. (Borkowska & Gromadka 2013; Nowakowski 2013.)

Kävijätutkimus olisi myös paikallaan muutaman vuoden jälkeen. Siinä voitaisiin tutkia muun muassa sitä, onko AUTONOMIAN aika -festivaalin antama kuva sellainen kuin toivotaan ja kokevatko kävijät oppineensa uutta festivaalilla käytyään.

Medianäkyvyys oli ensimmäisellä AUTONOmian aika -festivaalilla melko hyvää. Jatkossa voitaisiin seurata millaista medianäkyvyys on, minkälaisena tapahtuma median kautta näyttäytyy ja onko festivaalin tavoite toimia ennakkoluulojen vähentäjänä selkeä.

8 LOPUKSI

Tutkimuskysymykseni eli ”voiko kulttuuritapahtumilla vähentää venäjänkielisen vähemmistön kokemia ennakkoluuloja ja heihin kohdistuvaa syrjintää?” on vaikea ja siihen ei ole yksiselitteistä, absoluuttista vastausta. Optimistisena ihmisenä totean kuitenkin opinnäytetyöni lopuksi, että voi. Kun toiminta on tavoitteellista, suunniteltua ja tuottajat jakavat tapahtuman arvot, voi muutosta todella saada aikaan. Itse olen tuottajana sitä mieltä, että tämänkaltainen tapahtuma on onnistunut, jos se onnistuu muuttamaan yhdenkin ihmisen ennakkoluulottomammaksi ja suvaitsevaisemmaksi. Ennakkoluulojen vähentäminen ja ihmisten asenteiden muuttaminen on pitkäkestoista työtä, mutta tarkoitukseen ajatuksella ja suunnitelmallisesti valjastetut kulttuuritapahtumat tuovat tähän varmasti oman tarpeellisen lisänsä.

Esittämäni kehitysehdotukset eivät ole maailmaa mullistavia enkä ole niin sanotusti keksinyt pyörää uudelleen. Uskon kuitenkin että huolellisella ja tavoitteellisella suunnitellulla, paneutumisella ja osatapahtumien muokkaamisella festivaalin teemaan sopivaksi, voidaan AUTONOmian aika -festivaalista saada tehokas työkalu asenne-
muutoksessa.

Opinnäytetyöprosessi oli minulle kaiken kaikkiaan hyvin opettavainen ja antoisa, mutta myös raskas. Sen aikana tuntemukseni siitä millainen olen tuottajana ja millaista työtä haluan tulevaisuudessa tehdä kirkastuivat erittäin paljon. Opin myös itsestäni tutkijana: työtavoistani ja myös ongelmistani. Tämän kokemuksen jälkeen uskon, että olen hyvä etsimään lähteitä ja tietoa. Luen mielelläni mahdollisimman paljon aiheeseen liittyviä julkaisuja sekä seuraan mediaa aiheen tiimoilta. Isoin ongelmanani ja esteeni työnteolle on ehdottomasti epävarmuus ja luottamuksen puute omiin taitoihin ja osaamiseen. Tähän auttaa toivottavasti aika ja kokemukset. Ajankäytön suunnitte-

lu ei ole minulle suuri ongelma, mutta keskittymiskykyäni on selvästi heikentynyt vuosien saatossa. Tähän opinnäytetyön tekeminen oli hyvää harjoitusta.

Vähemmistöryhmiin kohdistuvien ennakkoluulojen ja syrjinnän vähentäminen on asia, jonka kanssa todella haluan tehdä työtä ja saada muutosta aikaan. Tämä opinnäytetyöprosessi antoi siihen tehokkaan ja innostavan alkusysäyksen. Työn edetessä lisää materiaaleja ja kiinnostavia lähteitä löytyi enemmän ja enemmän ja jouduinkin jossain vaiheessa karsimaan niistä joitakin, jotta työni pysyisi jollain tavalla rajattuna. Aihe on moniulotteinen ja lisäksi minulle erittäin läheinen ja tärkeä, joten toivon, että pääsen syventämään sitä jatkossa tulevissa opinnoissani. Pohtisin mielelläni aihetta syvällisemmin, tällä kertaa siihen ei riittänyt aika ja esteenä oli myös epävarmuus taidoistani. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöstäni jäi sellainen olo, että onnistuin omista tavoitteistani. Paljon on vielä tutkittavaa, mutta olen tyytyväinen tähän alkuun.

LÄHTEET

- Abergel, Ronni & Rothmund, Antje & Titley, Gavan & Wootsch, Péter 2005. Elävä kirjasto – järjestäjän käsikirja. Suom. Pohjoismaiden ministerineuvosto. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto.
- Ahlberg, Anni 2011. Maailmanpyörä -tapahtumakonsepti - Monikulttuurisen tapahtuman konseptin luonti Turun kaupunginkirjaston kulttuuri- pääkaupunkivuoden ohjelmaan. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Bennett, Milton J. 2004. Becoming Interculturally Competent. Teoksessa J.Wurzel (toim) Toward multiculturalism: A reader in multicultural education. 2.painos. Newton, Massachusetts: Intercultural Resource Corporation.
- Bennett, Milton J. 1993. Towards a Developmental Model of Intercultural Sensitivity. Teoksessa R. Michael Paige (toim.) Education for the Intercultural Experience. Yarmouth, Maine: Intercultural Press.
- Blomberg, Maria 2012. Verkkoartikkeli Suomessa asuvien venäläisten kohtelu puhutti kommentoijia. Yle Uutiset. Viitattu 26.4.2013. http://yle.fi/uutiset/suomessa_asuvien_venalaisten_kohtelu_puhutti_kommentoijia/6322046
- Borkowska, Alicja & Gromadka, Tomasz 2013. Benchmarking-haastattelu aiheesta ennakkoluuloihin vaikuttaminen kulttuuritapahtumilla 14.3.2013. Varsova: Sklep z kanapkami.
- Brännare, Stina 2013. Verkkoartikkeli Suhtautuminen parantunut, mutta venäläisistä ei silti tykätä. Yle Uutiset. Viitattu 1.5.2013. http://yle.fi/uutiset/suhtautuminen_parantunut_mutta_venalaisista_ei_silti_tykata/6456796
- Centre of Intercultural Learning 2013. Attitudes towards cultural difference, Kanada: Centre of Intercultural Learning.
- Cherry, Kendra 2013. Verkkoartikkeli What is prejudice? Viitattu 30.1.2013. <http://psychology.about.com/od/pindex/g/prejudice.htm>
- Dahlman, Terhi 2010. Kulttuurituottajien monikulttuurisuusosaaminen – ehdotus opetuksen toteuttamisesta Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun ylempään tutkinnon opinnäytetyö.
- Etninen tasa-arvo työelämässä 2013. Verkkoartikkeli Tunnista ennakkoluulosi. Viitattu 10.4.2013. <http://www.etna.kaapeli.fi/ennakkoluulot.htm>
- Finlex 2004. Laki syrjintää vastaan. Viitattu 30.1.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

- Finlex 2010. Laki kotoutumisen edistämisestä. Viitattu 28.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>
- Fundacja Strefa Wolnosłowa 2013. Verkkosivut About us. Viitattu 13.3.2013.
strefawolnoslowa.pl/en/
- Gröhn, Christoffer 2013. Verkkoartikkeli Helsingfors vill bli anti-rasistiskt. Huvudstadsregionen 2013. Viitattu 30.4.2013.
<http://svenska.yle.fi/artikel/2013/04/29/helsingfors-vill-bli-anti-rasistiskt>
- Haaramo, Juha & Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela 2000. Kannattaa tutustua paremmin. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi – etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 57.
- Hannula, Leena 2012. AUTONOMian aika –palautekysely. Email n.vuorelainen@gmail.com. 22.10.2012.
- Helsingin kaupunginmuseo 2003. Isoviha ja pikkuviha. Viitattu 20.9.2012.
<http://www.hel2.fi/kaumuseo/horisontissahelsinki/suomi/isoviha.htm>
- Helsingin Sanomat 2011. Verkkoartikkeli Venäjän merkitys Suomen kauppakumppanina kasvoi alkuvuonna. Viitattu 30.1.2013.
<http://www.hs.fi/talous/artikkeli/Ven%C3%A4j%C3%A4n+merkitys+Suomen+kauppakumppanina+kasvoi+alkuvuonna/1135268986350>
- Helsingin sanomat 2010 Verkkoartikkeli Suomalaisten vähäinen Venäjä-pelko yllätti tutkijat. Viitattu 30.1.2013.
<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Suomalaisten+v%C3%A4h%C3%A4inen+Ven%C3%A4j%C3%A4-pelko+yll%C3%A4tti+tutkijat/HS20100914SI2YO038lc>
- Hiltunen, Anna-Kaisa 2013. Sanasto. Valtion taidemuseo. Taidemuseoalan kehittämisyksikkö Kehys.
- Honkala, Satu & Tuominen, Ritva 2010. Verkkoartikkeli Suvaitsevaisuus, rasismi ja sorto. Opetushallitus. Viitattu 30.1.2013.
http://www.edu.fi/miina_ville_ja_kulttuurin_arvoitus/ajattelun_vapaus/suvaitsevaisuus_rasismi_ja_sorto
- Huovila, Anna 2006. Verkkoartikkeli Mitä on kulttuurienvälinen kompetenssi. Helsingin yliopisto / Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Viitattu 1.5.2013.
www.palmenia.helsinki.fi/competence/kompetenssi.asp
- Huttunen, Tomi & Nikunlassi, Ahti 2013. Verkkoartikkeli Venäjää voi ymmärtää. Viitattu 28.4.2013. <http://blogs.helsinki.fi/venajaavoimmartaa/>
- Hyypä, Markku T. & Liikanen, Hanna-Liisa 2005. Kulttuuri ja terveys. 1. Painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Immonen, Olli 2011. Isänmaata ei tule myydä venäläisille. Blogikirjoitus / Uusi Suomi. Viitattu 29.4.2013. <http://immonen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/57951-isanmaata-ei-tule-myyda-venalaisille>
- Iso-Aho, Juhani & Kinnunen, Joni 2011. Tapahtumatutannon palapeli. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 4.
- Jaakkola, Magdalena 2009: Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta - Asennemuutokset 1987–2007. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009.
- Joronen, Mikko & Salonen, Annamari 2006. Rasismi ja etninen syrjintä – ajatuksia ja tekoja. Teoksessa Annamari Salonen & Susan Villa (toim.) Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Helsinki: Cosmoprint, 15, 17, 22.
- Kalhama, Pilvi & Vartiainen, Pekka 2006. Johdanto: Kulttuuri inhimillisenä toimintana ja tuotantona. Teoksessa Pilvi Kalhama & Pekka Vartiainen (toim.) Kulttuurista kasvua – Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 10, 4-8.
- Kanninen, Satu & Markkula, Heli 2011. R sana – kirja rasismista ja siihen puuttumisesta. Helsinki: Pelastakaa lapset ry ja Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus.
- Kanninen, Satu & Markkula, Heli 2010. Verkkoartikkeli Rasisminvastaisuus verkko-
nuorisotyössä. Haaste 3/2010. Viitattu 1.5.2013.
<http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Juttuarkistoihiteittain/Maahanmuuttajat/1284989799475>
- Kepa ry 2013. Verkkoartikkeli Kulttuurikasvatus. Viitattu 23.3.2013.
<http://www.gloaalikasvatus.fi/esittely/kulttuurikasvatus>
- Keskuskauppakamari 2011. Lausunto oy Hartwall ab:n Otto-lonkeron ulkomainoksesta. Viitattu 1.8.2012.
<http://kkksite.ezdev.asiakas.org/Palvelut/Asiantuntijapalvelut/Mainonnan-eettinen-neuvosto/Lausunnot/Mainonnan-eettisen-neuvoston-lausunnot-2011/MEN-13-2011-OY-Hartwall-AB-n-Otto-lonkero-ulkomainos>
- Klinge, Matti 2012. Vihan veljet ja kansallinen identiteetti. Helsinki: Finnprinters.
- Kulttuuria kaikille 2013. Verkkoartikkeli Toiseus. Viitattu 27.4.2013.
<http://www.kulttuuriakaikille.info/index.php?k=13246>
- Kytölä, Laura 2013. Verkkoartikkeli Nimetön työnhaku vaatii mustaa tussia. Helsingin Sanomat. Viitattu 21.4.2013.
<http://www.hs.fi/tyoelama/Nimet%C3%B6n+ty%C3%B6nhaku+vaatii+mustaa+tussia/a/a1366431708807>
- Kärnä, Päivi 2012. Haastattelu aiheesta Suomen venäjänkielinen vähemmistö ja kulttuurilla vaikuttaminen 16.8.2012. Helsinki: Suomi-Venäjä -Seuran toimisto.

- Lammi, Anelma & Protassova, Ekaterina 2012. Suomen venäjänkieliset kulttuuripalveluiden käyttäjinä ja tuottajina. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti.
- Leskinen, Anna & Karvonen, Irinja 2012. Venäjänkielinen vähemmistö Ennen, tänä päivänä ja tulevaisuudessa. Teoksessa Suomen kansalliset vähemmistöt – kulttuurien ja kielten rikkautta. 2. Uudistettu painos. Vähemmistöoikeuksien ryhmän Suomen jaosto eli Minority Rights Group Finland.
- Matrosova, Irina 2010. Ennakkoluulot suomalaisten ja venäläisten välillä. Saimaan ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Maula, Johanna 2006. Monikulttuuriset ryhmät kulttuurityössä. Teoksessa Pilvi Kahlama & Pekka Vartiainen (toim.) Kulttuurista kasvua – Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 10, 42-46.
- Meinander, Henrik 2009. Suomen historia – linjat, rakenteet ja käännekohtat. 5.painos. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Museum of the History of Polish Jews 2013. Verkkosivut. Viitattu 10.4.2013. www.jewishmuseum.org.pl/en/cms/news/
- Nissinen, Kari 2013. Verkkootikkeli Venäläisten turistien vuolas virta Suomeen jatkuu. Yle Uutiset. Viitattu 29.4.2013. http://yle.fi/uutiset/venalaisten_turistien_vuolas_virta_suomeen_jatkuu/6434346
- Nowakowski, Jakub 2013. Benchmarking-haastattelu aiheesta ennakkoluuloihin vaikuttaminen kulttuuritapahtumilla 3.4.2013. Krakova: Galicia Jewish Museum.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 1.-2. Painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Opetusministeriön julkaisuja 2005:29. Taiteen ja kulttuurin Venäjä –ohjelma. Yliopistopaino
- Parikka, Outi 2007. Äiti-Venäjän aapinen. 1.painos. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Parkkinen, Jemina 2010. Tuottajan haasteet suomalais-venäläisessä tuotantotiimisessä– Mikkeli meets Russia. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Pirkanen, Anne 2012. Verkkootikkeli Suomessa asuvat venäläiset pitävät kohua liioiteltuna. Yle Uutiset. Viitattu 26.4.2013. http://yle.fi/uutiset/suomessa_asuvat_venalaiset_pitavat_kohua_liioiteltuna/6321786
- Poikola, Antti 2010. Verkkokirjoitus Osallistaa vai mahdollistaa? Viitattu 21.4.2013. <http://www.mahdollista.fi/2010/12/15/osallistaa-vai-mahdollistaa/>
- Potchinchtchikov, Petr 2012. Haastattelu aiheesta Suomen venäjänkielinen vähemmistö ja kulttuurilla vaikuttaminen 22.8.2012. Helsinki: FARO / SVYL ry :n toimisto.

- Punainen risti 2012. Rasismi perustuu pelkoon ja tietämättömyyteen. Viitattu 2.8.2012. <http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/mita-on-rasismi>
- Puuronen, Vesa 2013. Huostaanottotapaus selvitettävä. Blogikirjoitus. Viitattu 28.4.2013. http://vesapuuronen.net/blogi_19.htm
- Puuronen, Vesa 2011. Rasistinen Suomi. Helsinki: Gaudeamus.
- Puuronen, Vesa 2003. Arkipäivän rasismi Suomessa. Teoksessa Heikkinen, Kaija & Simonen, Raija (toim.) Monenkirjava rasismi. Joensuu: Joensuu University Press Oy.
- Raittila, Pentti 2011: Venäjä kansalaismielipiteessä. Teoksessa Lotta Lounasmeri (toim.): Näin naapurista – median ja kansalaisten Venäjä-kuvat. Tampere: Vastapaino.
- Rinne, Jarmo 2012. Verkkoartikkeli Vihapuhe verkkoilmionä. Haaste 1/2012. Viitattu 1.5.2013. <http://www.haaste.om.fi/1330602886860>
- Rumpunen, Marja 2012. Re: Kysymyksiä festivaalista. Email n.vuorelainen@gmail.com. 14.12.2012.
- Salonen, Annamari & Villa, Susan 2006. Esipuhe. Teoksessa Annamari Salonen & Susan Villa (toim.) Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Helsinki: Cosmoprint, 9.
- Salovaara, Sari 2006. Kulttuurin kummajaiset – Vammaiset ja muut erityisryhmät osana kulttuuriryötä. Teoksessa Pilvi Kalhama & Pekka Vartiainen (toim.) Kulttuurista kasvua – Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 10, 72.
- Seppänen, Esa 2010. Venäjä vanha tuttu, vaan niin vieras – Suomen naapurikuvan todet, luulot ja harhat. Helsinki: Tammi.
- Suomen Kuvalehti 2010. Verkkoartikkeli Ennakkoluulot haittaavat Venäjänkauppaa: "Syynä venäläisyys, ei osaaminen". Viitattu 30.1.2013. <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/talous/ennakkoluulot-haittaavat-venajan-kauppaa-syyna-venalaisyys-ei-osaaminen>
- Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry 2010. Nuorten osallisuus. Viitattu 28.4.2013. <http://www.alli.fi/nuorten+osallisuus/>
- Suomi-Venäjä -Seura 2013. Verkkosivut Tutustu seuraan. Viitattu 10.4.2013. www.venajaseura.com/etusivu/tutustu-seuraan
- Takala, Jukka-Pekka 2012. Verkkoartikkeli Vihapuheen ja viharikosten ehkäisy. Haaste 1/2012. Viitattu 1.5.2013. <http://www.haaste.om.fi/text/Etusivu/Juttuarkistoaiheittain/Maahanmuuttajat/1330602910569>.

- Tanttu, Jekaterina 2012. Venäjänkieliset Suomessa – kasvava vähemmistö. Ajatushautomo Magma / verkkoartikkelisarja 2012. Viitattu 18.9.2012. <http://www.magma.fi/tema/venaejaenkieliset-suomessa-kasvava-vaehemmistoe>
- Tilastokeskus 2013. Vuoden 2012 väkiluvun kasvusta vieraskielisten osuus 87 prosenttia. Viitattu 23.4.2013. http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2012/vaerak_2012_2013-03-22_tie_001_fi.html
- Trizna, Anastasia 2012. Haastattelu aiheesta Suomen venäjänkielinen vähemmistö ja kulttuurilla vaikuttaminen 28.8.2012. Helsinki: Aleksanterin teatteri.
- Työ- ja Elinkeinoministeriö 2013. Kotouttamisen tavoitteet. Viitattu 20.4.2013. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=5274>
- Työ- ja Elinkeinoministeriö 2007. Verkkoartikkeli ETNO:N työryhmä: osallistumisella ja vuorovaikutuksella edistetään hyviä etnisiä suhteita. Monitori 2/2007. Viitattu 8.4.2013.
- Vahvistamo 2013. Ajattelun ainekset rakentavat toimintaa. Viitattu 30.1.2013. http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/mina/ajattelu_ja_asenteet/
- Vähemmistövaltuutettu 2013. Mitä etninen syrjintä on? Viitattu 24.4.2013. http://www.vahemmistovaltuutettu.fi/fi/etninen_syrjinta/mita_etninen_syrjinta_on
- Yle Etelä-Karjala 2013. Verkkoartikkeli Venäläiset kyllä, maan hallinto ei. Viitattu 12.4.2013. http://yle.fi/uutiset/venalaiset_kylla_maan_hallinto_ei/6564237
- Yle Uutiset 2012. Verkkoartikkeli Kohdellaanko venäläisiä epäoikeudenmukaisesti Suomessa? Viitattu 26.4.2013. http://yle.fi/uutiset/kohdellaanko_venalaisia_epaoikeudenmukaisesti_suomessa/6320156
- Taulukko 1. Tilastokeskus 2013. Suurimmat vieraskieliset ryhmät 2002 ja 2012. Viitattu 29.4.2013. http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2012/vaerak_2012_2013-03-22_kuv_002_fi.html

LIITTEET

Liite 1 HAASTATTELUN KYSYMYSRUNKO

Kertoisitteko itsestänne sekä työnkuvastanne?

Kertoisitteko organisaation historiasta, missiosta ja tavoitteista?

Millaista toimintaa organisaatiollanne on?

Kuinka laajaa toiminta on?

Minkälainen käsitys teillä on Suomen venäjänkielisestä vähemmistöstä? Entä tämän vähemmistön asemasta/heidän kokemastaan syrjinnästä tai rasismista?

Minkälaisia eroja/yhtäläisyyksiä on kantasuomalaisten ja venäjänkielisten välillä?

Millaista palautetta toimintanne on saanut?

Miten arvioitte toimintanne onnistumista?

Voiko teidän mielestänne kulttuuritapahtumilla vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja ennakkoluuloihin venäjänkielistä vähemmistöä kohtaan?

Minkälaisia keinoja tähän on?

Voiko, ja jos voi niin miten tuottaja voisi työllään edesauttaa tätä asennemuutosta?

Liite 2 BENCHMARKING-KYSYMYSRUNKO

Could you tell me about your organisation's history and mission?

What are the general attitudes towards minorities in Poland? What about especially in Cracow/Warsaw?

If discrimination/racism towards minorities exists, what is it like? What are the different forms of discrimination/racism?

What is the target audience of your organisation? (Ethnic Poles or minorities or both?)

What kind of events/activities do you have? Could you describe workshops etc.

Why have you chosen this type of activities?

What are the goals of your events?

How have these activities succeeded?

What kind of feedback have you received?

How do you evaluate the effects of the activities?

In your opinion, is it possible to change people's negative attitudes towards minorities with the aid of cultural events?

